

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
Історичний факультет**

**ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ
ШКОЛІ: МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПРАКТИКИ (ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ)**

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІV КУРСУ
(напрямок підготовки № 6.020302 «Історія»)
ТА СТУДЕНТІВ V КУРСУ
(спеціальність № 7.02030201 «Історія»)
ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

**Кам'янець-Подільський
2014**

УДК 378.147.88:94 (075.8)

ББК 74.263.1

В 43

Рецензенти:

Степанков В.С. – доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії, голова методичної ради історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Присакар В.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки, педагогіки вищої школи та управління навчальним закладом Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

В-43 Викладання історії в загальноосвітній школі: Методичні поради з педагогічної практики (заочна форма навчання) для студентів IV курсу (напрямок підготовки 6.020302 «Історія») та студентів V курсу (спеціальність 7.02030201 «Історія») / Укл.: В.А.Дубінський, Т.М.Романюк. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету, 2014. – 68 с.

Викладання історії в загальноосвітній школі: Методичні поради з педагогічної практики (заочна форма навчання) для студентів IV курсу (напрямок підготовки 6.020302 «Історія») та студентів V курсу (спеціальність 7.02030201 «Історія») розробили:

Дубінський В.А., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, керівник педагогічної практики факультету;

Романюк Т.М., методист навчального відділу.

УДК 378.147.88:94 (075.8)

ББК 74.263.1

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, протокол № 9 від 26 березня 2014 р.

© Автори-укладачі: Дубінський В.А., Романюк Т.М., 2014.

Педагогічна практика студентів – важливий етап професійної підготовки майбутніх учителів історії, тому головним завданням цього посібника є допомогти студентам заочної форми навчання розумно організувати свою діяльність під час її проходження. Він складається з двох частин: інформаційної і методичної.

Інформаційна частина висвітлює зміст програми педагогічної практики для студентів IV-V курсу історичного факультету заочної форми навчання та перелік методичної і навчальної літератури, яку є доречним використовувати при виконанні завдань на педпрактиці.

Методична частина складається з методичних рекомендацій, які стосуються планування, організації та виконання обов'язків вчителя історії, класного керівника в класах основної та старшої школи, здійсненні досліджень з психології під час проходження практики. Складовою цієї частини є зразки оформлення звітних матеріалів, які готують студенти при виконанні завдань педагогічної практики з «Методики викладання історії в школі», «Педагогіки» та «Психології»

Логічний взаємозв'язок інформаційної та методичної частин посібника дозволять організувати роботу студентів на педагогічній практиці та виконати всі завдання, які поставлені перед ними з методики навчання історії, педагогіки, основ педагогічної майстерності та психології.

I. ПРОГРАМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Завданнями педагогічної практики студентів IV(V) курсу історичного факультету є дальший розвиток і вдосконалення ними загальнопедагогічних умінь та навичок, формування професійно-педагогічних умінь вчителя історії та класного керівника, застосування на практиці теоретичних знань з історії України та всесвітньої історії, педагогіки, психології, методики викладання історії.

Програма розроблена у відповідності з "Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України" від 8 квітня 1993 р. і Методичними рекомендаціями по складанню програм практики студентів вищих навчальних закладів України (1995 р.). Вона враховує знання, отримані студентами в курсах педагогіки, психології, методики викладання історії, визначає місце педагогічної практики в системі підготовки майбутніх вчителів історії.

Програма визначає цілі, завдання і зміст педагогічної практики студентів IV(V) курсу, містить рекомендації про види, форми та методи контролю знань, умінь та навичок, які повинні отримати студенти під час проходження практики.

У відповідності до сучасних вимог, у ній планується та регламентується вся діяльність студентів і викладачів у цей період навчального процесу, який проводиться у школах.

Практика студентів IV курсу проводиться в V-IX класах (V курсу – в X-XI класах) загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв м. Кам'янця-Подільського та за місцем проживання студентів. Особливістю педагогічної практики студентів IV(V) курсів є те, що вони починають виконувати обов'язки вчителя-предметника та класного керівника у класах основної школи (старшої школи) і повинні проводити навчальні та виховні заходи з історії не менше 5 на тиждень. Тривалість педагогічної практики студентів IV курсу 4 тижні (студентів V курсу 6 тижнів).

МЕТА І ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ. ОСНОВНІ ВМІННЯ СТУДЕНТІВ

Основна мета педагогічної практики студентів IV(V) курсу історичного факультету – підготувати їх до цілісного виконання функцій вчителя історії України і всесвітньої історії та класного керівника у класах основної школи (старшої школи), до проведення систематичної навчально-виховної роботи з учнями; набути професійні уміння і навички для прийняття самостійних рішень під час навчальної та виховної роботи в сучасних умовах; виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Завдання педагогічної практики студентів IV(V) курсу:

- формування професійно-педагогічних умінь вчителя історії, який здатен проводити уроки з використанням сучасних методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності;
- застосування та поглиблення теоретичних знань, отриманих у процесі навчання у вузі з курсу педагогіки, психології, основ педмайстерності, методики викладання історії, курсів історії України та всесвітньої історії; досягнення інтеграції знань з історичних, психолого-педагогічних та інших дисциплін;
- розвиток уміння проводити виховну роботу;
- вивчення передового педагогічного досвіду вчителів історії та інших навчальних дисциплін;
- практичне ознайомлення зі структурою та навчально-виховною роботою у загальноосвітніх закладах;
- формування творчого дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Основні вміння студентів-практикантів IV(V) курсів історичного факультету, якими вони повинні оволодіти під час педагогічної практики:

1. Конструктивно-планувальні:

- а) розробляти плани-конспекти окремих уроків і серії уроків історії за темою; визначати конкретні цілі, завдання та етапи кожного уроку;
- б) обирати ефективні прийоми досягнення поставлених цілей на кожному етапі уроку;
- в) визначати типи завдань і послідовність їх виконання у відповідності до етапів оволодіння знаннями з історії, вміннями та навичками, а також з урахуванням труднощів навчального матеріалу і рівня підготовленості учнів;
- г) проектувати і створювати необхідні наочні посібники для проведення уроків; використовувати комп'ютер у викладанні історії;
- д) складати план позакласної роботи з навчальної дисципліни;
- е) складати план і сценарій позакласного заходу з історії.

2. Організаційні:

- а) організовувати виконання накресленого плану;
- б) забезпечувати активну діяльність учнів відповідно до плану уроку;

в) раціонально поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них;

г) навчити учнів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи з історії;

д) цілеспрямовано та методично правильно застосовувати традиційні наочні посібники та сучасні аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання, зокрема використовувати комп'ютер у навчальній діяльності (перевірка знань учнів за допомогою тестів, показ відеофрагментів, графічне зображення карти з можливою мультиплікаційною обробкою інформації);

е) проводити позакласні заходи з історії, організовувати їх згідно зі складеним планом і сценарієм.

3. Розвиваючо-виховні:

а) реалізовувати загальноосвітній, розвиваючий та виховний потенціал матеріалу уроку історії або серії уроків;

б) формувати і розвивати на матеріалі історії України та всесвітньої історії інтелектуальну та емоційну сфери особистості учня, його пізнавальні інтереси;

в) вирішувати завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання учнів.

4. Дослідницькі:

а) вивчати ставлення учнів до предмета і виявляти рівень сформованості навичок та вмінь учнів за завданнями вчителя;

б) здійснювати методичний аналіз історичного матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння учнями та добору оптимальних шляхів попередження помилок;

в) проводити спостереження та аналіз відвіданих уроків з опорою на схему або вузькоцільове завдання;

г) спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід учителів, студентів-практикантів, переносячи ефективні прийоми і форми у практику своєї роботи;

д) вивчати методичну літературу і теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи описані в літературі нові форми, прийоми роботи.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТА

Студент має право:

1. Одержувати консультації вчителя та методиста з усіх питань проведення педагогічної практики.

2. Користуватися бібліотекою школи, навчальними посібниками.

3. Вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу, організації педпрактики, брати участь у конференціях та нарадах.

Студент-практикант зобов'язаний:

1. До початку проходження практики одержати від керівництва практики історичного факультету консультації щодо її проходження й оформлення всіх необхідних документів.

2. В період педагогічної практики дотримуватись правил внутрішнього розпорядку школи, розпорядження адміністрації, вчителів та керівників практики. У випадку невиконання пред'явлених до нього вимог, студент усувається від проходження практики.

3. Виконувати всі види робіт, що передбачені програмою педагогічної практики, старанно готуватися до кожного уроку і позакласного заходу.

4. Працювати у школі щодня **не менше 6 годин**, виконувати індивідуальний план роботи, своєчасно подавати на перевірку документацію (регулярно вести щоденник, подавати конспекти для перевірки вчителю та методисту за 2-3 дні до проведення відповідного уроку, здати відповідну документацію протягом двох днів по завершенні практики).

ПРАВА Й ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Керівник педагогічної практики має право:

- брати участь у конференціях та нарадах з питань організації і проведення педагогічної практики;
- вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу, організації педагогічної практики;
- відвідувати загальноосвітні навчальні заклади з метою здійснення контролю за проходженням і виконанням студентами завдань педагогічної практики;
- працювати у комісіях при підведенні підсумків педпрактики та вносити пропозиції щодо оцінювання результатів роботи студентів-практикантів.

Керівник педагогічної практики зобов'язаний:

- створити студентам всі умови для проходження педагогічної практики та оформлення необхідних документів; проводити консультації для студентів з різних питань проходження практики;
- допомагати студентам-практикантам при виконанні ними завдань педпрактики;
- відвідувати загальноосвітні навчальні заклади й заходи, які проводяться студентами, аналізувати їх;
- виконувати всі види робіт, які передбачені програмою педагогічної практики.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Зміст педагогічної практики студентів IV(V) курсу історичного факультету визначається Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України від 8 квітня 1993 р., Методичними

рекомендаціями по складанню програм практики студентів вищих навчальних закладів України (1995 р.) і Типовою інструкцією по організації та проведенню педагогічної практики студентів.

Основними напрямками практичної діяльності студентів IV(V) курсу є:

- 1) ознайомлення зі структурою та навчально-виховною роботою загальноосвітнього закладу;
- 2) планування навчальної та виховної діяльності у класах основної школи (V-IX класи) і старшої школи (X-XI класи);
- 3) проведення навчальної і позакласної роботи з історії України та всесвітньої історії у основній школі та старшій школі;
- 4) відвідування та аналіз уроків і позакласних заходів з історії України та всесвітньої історії;
- 5) проведення виховної роботи з класом;
- 6) методична і науково-дослідницька робота;
- 7) проведення психолого-педагогічних досліджень;
- 8) вивчення педагогічного досвіду вчителів історії та інших навчальних дисциплін.

При проходженні практики студенти IV(V) курсу будуть виконувати обов'язки вчителя-предметника з історії України та всесвітньої історії у V-IX (X-XI) класах та класного керівника у закріплених класах.

Ознайомлення з навчально-виховною роботою загальноосвітнього закладу – аналіз планів роботи школи, розкладу навчальних занять, знайомство з матеріальною базою закладу, відвідування уроків та позакласних занять. Результати аналізу фіксуються у щоденнику психолого-педагогічних спостережень.

Планування навчально-виховної діяльності. Вивчення навчальних програм з історії України та всесвітньої історії у V-IX (X-XI) класах, тематичних і поурочних планів вчителів-предметників. Ознайомлення з планом роботи класного керівника.

На основі вивчених документів, до кінця першого тижня практики студент-практикант разом з викладачем-методистом, вчителем-предметником, класним керівником складає план роботи на період практики, який містить:

- графік самостійного проведення уроків;
- позакласну роботу з предмета;
- виховну роботу з класом;

психолого-педагогічні дослідження.

Психолого-педагогічні дослідження. Вивчення психологічних аспектів навчально-виховної діяльності окремих учнів, особливості пізнавальної діяльності учнів. Мотивація навчання. Особливості педагогічного спілкування і мікроклімату на уроці. Складання характеристики особистості учня. Психологічне забезпечення роботи педагога з учнівською групою. Підбір та використання психодіагностичних методик з вивчення структури взаємовідносин між учнями класу та між учнями і вчителем. Обробка та аналіз матеріалів, отриманих в результаті психодіагностики.

Навчальна робота з історії. Вивчення рівня знань, умінь і навичок учнів з історії. Розробка плану-графіка проведення уроків в період практики, конспектів або розгорнутих планів уроків. Підготовка дидактичних матеріалів, наочних посібників, ТЗН до уроку. Відвідування уроків вчителя-предметника. Проведення окремих уроків з використанням різних методів, форм і засобів навчальної роботи. Вивчення організації факультативних занять з учнями і проведення 1-2 таких занять.

Позакласна робота з історії. Ознайомлення з планами позакласної роботи вчителів історії. Планування позакласних заходів з історії. Підготовка і проведення позакласної роботи з предмету – додаткові заняття з слабовстигаючими учнями, гурток, вечір з фаху, навчальна екскурсія, тиждень історії, підготовка учнів до предметних олімпіад. Відвідування позакласних заходів з фаху.

Виховна робота з класом. Вивчення рівня вихованості учнів класу, стану дисципліни. Розробка плану-графіка виховних занять в період практики. Проведення виховної роботи з учнями класу. Індивідуальна виховна робота зі школярами. Робота з батьками. Відвідування й аналіз позакласних виховних заходів, що проводяться вчителями школи та студентами-практикантами. Ознайомлення з веденням класного журналу, допомога класному керівникові у перевірці учнівських щоденників.

Методична і науково-дослідницька робота студентів. Аналіз практичної діяльності і досвіду навчально-виховної роботи школи. Підготовка матеріалів для захисту практики. Аналіз передового досвіду навчально-виховної роботи вчителів, класних керівників. Вивчення передового досвіду вчителів історії та інших навчальних дисциплін. Відвідування уроків і наступний їх аналіз. Участь у методичній роботі: педагогічній раді, засіданні методичного об'єднання, кафедри з історії, об'єднання класних керівників. Виконання науково-методичних і психолого-педагогічних досліджень, накопичення емпіричного матеріалу для рефератів, наукових повідомлень, доповідей, курсових і дипломних робіт.

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ОЦІНКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

По закінченню педагогічної практики студенти подають груповому керівнику практики:

- 1) письмовий звіт студента про роботу у школі, завірений директором школи;
- 2) конспекти проведених уроків з історії України та всесвітньої історії;
- 3) конспект виховного заходу з позакласної роботи з історії;
- 4) конспект виховного заходу;
- 5) щоденник педагогічної практики;
- 6) завдання з психології;
- 7) матеріали вивчення педагогічного досвіду;
- 8) характеристика студента, завірена директором школи.

Зразки усіх документів додаються.

Звіт практики захищається студентом (з диференційованою оцінкою) перед комісією, призначеною керівником практики та завідувачами кафедр. До складу комісії входять керівники практики (групові методисти, викладачі кафедр педагогіки та психології).

Залік складається протягом перших 5 днів сесії, яка проходить по закінченню педагогічної практики. Загальна оцінка роботи кожного студента є комплексною, що враховує всі сторони його діяльності у період практики. Оцінка за практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента з підписами членів комісії.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

Загальна кількість балів – 100.

Оцінка ставиться за виконання студентами усіх вимог програми практики та якість звітної документації на основі результатів захисту перед комісією. Вона є комплексною і складається:

1. Фахова підготовка – 50 балів.
2. Підготовка з педагогіки – 30 балів.
3. Підготовка з психології – 20 балів.

Критеріями оцінювання роботи студента-практиканта є:

- ступінь сформованості професійно-педагогічних умінь;
- рівень теоретичного осмислення студентами своєї практичної діяльності;
- рівень професійної спрямованості та соціальної активності майбутнього викладача.

Фахова підготовка

1. Якість підготовки, організації та проведення уроків історії (в тому числі – правильність і якість оформлення конспектів уроків) – 30 балів.
2. Проведення позакласної роботи з фаху – 5 балів.
3. Науково-дослідна робота з фаху (опис педагогічного досвіду вчителя історії) – 5 балів.
4. Індивідуальний план, підготовка звіту студента-практиканта, протоколи обговорення уроків – 5 балів.
5. Якість виготовлених наочних посібників – 5 балів.

Критерії оцінювання результатів педагогічної практики з педагогіки

Максимальна кількість балів – 30;

Виховна робота – 14;

Щоденник психолого-педагогічних спостережень – 9;

Звіт про проходження педагогічної практики – 5;

Індивідуальний план – 2.

Оцінка за кількістю балів:

«Відмінно» – 27-30 балів;

«Добре» – 23-26 балів;
«Задовільно» – 20-22 бали;
«Незадовільно» – менше 20 балів.

На оцінку **A (90-100 балів)** – «**ВІДМІННО**» заслуговує практична робота студента, який всі або більшість уроків провів на „відмінно”, систематично та на високому рівні проводив позакласну і виховну роботу, змістовно, якісно й охайно оформив усю звітну документацію, вчасно здав її керівникові, вмilo проаналізував свою роботу та роботу учнів у звіті, отримав відмінні характеристики як предметник та класний керівник, виконав науково-методичне дослідження, вдало захистив практику перед комісією.

На оцінки **B (82-89 балів)** та **C (75-81 бал)** – «**ДОБРЕ**» заслуговує студент, який провів уроки переважно на „добре”, зацікавлено і старанно виконував виховну роботу з учнями, правильно, охайно оформив документацію, але отримав певні зауваження від предметника, класного керівника чи методиста щодо вибору методів і прийомів навчання або виховання, ступеня володіння матеріалом, культури мовлення тощо; не досить повно проаналізував свою роботу у звіті; отримав добрі характеристики як предметник, виконав науково-методичне дослідження; на належному рівні захистив звіт перед комісією.

Оцінки **D (67-74 бали)** та **E (60-66 балів)** – «**ЗАДОВІЛЬНО**» виставляються студенту, який виконав програму практики, але уроки давав на достатньому рівні, до роботи готувався не творчо, недостатньо використовував у своїй роботі відповідну методичну та педагогічну літературу, не зміг викликати в учнів інтерес до свого предмета, одержав задовільну характеристику від учителя-предметника та класного керівника щодо вибору методів і прийомів навчання або виховання, ступеня володіння матеріалом, культури мовлення тощо; недостатньо проаналізував свою роботу у звіті; отримав задовільні характеристики як предметник і класний керівник; не виконав або погано виконав науково-методичне дослідження; задовільно захистив звіт перед комісією.

Оцінка **F (35-59 балів)** – «**НЕЗАДОВІЛЬНО**» ставиться студенту, який не виконав програму практики з поважних причин (хвороба, сімейні обставини тощо). За рішенням комісії із захисту практика студентові може бути продовжена (але на термін, що вкладається у поточний семестр); набрав за результатами діяльності менше за 60 балів з причин, що не залежали або частково залежали від нього. Рішенням комісії практика цьому студентові також може бути продовжена.

Оцінка **F (менше за 34 бали)** – «**НЕЗАДОВІЛЬНО**» виставляється студенту, який без поважних причин не виконав програму практики; під час уроків не володів класом, припускався помилок у фактичному матеріалі, не знав методики проведення уроків; не підготував усієї належної документації; не захищав або дуже погано захищав свій звіт перед комісією; не виконав науково-методичного дослідження. Студент, який отримав оцінку **F**, відраховується з університету.

Студент, що не виконав програму практики і отримав незадовільний відгук з навчального закладу, де проходив практику або незадовільну оцінку при складанні заліку, направляється на практику вдруге або відраховується з навчального закладу.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Підсумки педагогічної практики підводяться на науково-практичній конференції на історичному факультеті.

Її завдання: підведення підсумків навчально-виховної роботи практикантів; виявлення досягнень і недоліків в їхній роботі; оцінка рівня теоретичної і практичної підготовки студентів до навчально-виховної роботи у школі; оцінка якості роботи з організації практики її керівниками; визначення заходів, спрямованих на подальше поліпшення практики.

Заключна науково-практична конференція на історичному факультеті організовується деканатом, спеціальними кафедрами, кафедрами педагогіки і психології.

Основний зміст підсумкових проблемних конференцій студентів-практикантів складають доповіді із узагальнення досвіду роботи студентів з окремих питань організації навчально-виховного процесу в школі.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Діяльність керівників педагогічної практики – професорсько-викладацького складу університету, керівництва школи та вчителів – здійснюється п'ятьма етапами: етап попередньої роботи, початковий, основний та підсумковий етапи, етап планової роботи по завершенню педагогічної практики.

На етапі попередньої роботи керівники педагогічної практики виконують такі види діяльності:

- керівник педагогічної практики факультету організовує обмін досвідом проведення педагогічної практики між методистами;
- керівник педагогічної практики факультету проводить заняття з методики проведення педагогічної практики з малодосвідченими методистами;
- груповий методист і керівник педагогічної практики від кафедри педагогіки (психології) разом із керівництвом школи здійснюють у школі попередній вибір класів, груп, учителів історії (IV курс – V-IX кл., V курс – X-XI кл.) та класних керівників, вирішують інші організаційні питання.

На початковому етапі керівники педагогічної практики виконують такі види діяльності:

керівник педагогічної практики факультету організовує інструктивні збори групових методистів, керівників від кафедр педагогіки і психології та студентів факультету;

- груповий методист проводить організаційне заняття з академічною групою студентів в університеті або школі;
 - у перший або другий день педагогічної практики в школі організується бесіда директора, завуча і вчителів зі студентами-практикантами; протягом п'яти днів педагогічної практики організується знайомство практикантів з групами і класами;
 - протягом першого тижня методист організує відвідування уроків учителів і проводить зі студентами їх аналіз;
 - у перші дні педагогічної практики груповий методист організує відвідування студентами та наступний аналіз спеціально підготовленого уроку вчителя або сам проводить показовий урок;
 - протягом перших днів педагогічної практики груповий методист організує відвідування студентами та наступний аналіз позакласного заходу, спеціально підготовленого вчителем або самим груповим методистом;
 - у перший тиждень педагогічної практики груповий методист і керівники від кафедри педагогіки і психології затверджують індивідуальні плани роботи студентів-практикантів;
 - груповий керівник допомагає студентам-практикантам скласти протягом першого тижня педагогічної практики загальні розклади уроків практикантів, а також позакласних заходів з історії, методико-педагогічних семінарів, визначити дні самостійної роботи студентів;
 - груповий методист подає керівнику педагогічної практики університету загальний розклад уроків, позакласних заходів, взаємовідвідувань студентами уроків практикантів, взаємовідвідувань студентами позакласних заходів та семінарів;
 - керівник педагогічної практики факультету аналізує стан початкового етапу педагогічної практики і вживає заходів щодо його покращення.
- На основному етапі** керівники педагогічної практики виконують такі види діяльності:
- методисти та вчителі дають студентам консультації з планування серії уроків і складання планів-конспектів окремих уроків, підготовки наочних посібників і технічних засобів проведення позакласних заходів з історії;
 - вчителі відвідують усі уроки закріплених за ними практикантів і аналізують їх;
 - методисти відвідують не менше трьох уроків кожного практиканта IV курсу (V курсу) і аналізують їх;
 - методисти, після уроку практиканта, на якому були присутні інші студенти-практиканти, навчають студентів аналізувати уроки: робити загальний, поелементний і поглиблений аналіз; у разі необхідності, методисти дають показові уроки або фрагменти уроків;
 - методисти відвідують не менше одного позакласного заходу з історії;
 - методист і керівники педагогічної практики від кафедр педагогіки та психології проводять семінари з методики, психології, педагогіки;
 - керівник педагогічної практики факультету під час педпрактики відвідує школу: проводить бесіди з керівниками школи, вчителями, знайомиться з

документацією, яку ведуть студенти, відвідує уроки та позакласні заходи і бере участь в їх аналізі; бере участь у роботі зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики;

- керівник педагогічної практики факультету проводить бесіди з груповими керівниками педпрактики про стан педагогічної практики, вживає заходів щодо його удосконалення;

- під час педагогічної практики уроки студентів відвідують представники навчального відділу, деканатів, завідувачі кафедр, викладачі

На підсумковому етапі педагогічної практики її керівники виконують такі види діяльності:

- методист перевіряє документацію, яку ведуть студенти-практиканти та оцінює її;

- методист бере участь у організації і проведенні зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики;

- на зборах педагогічного колективу школи з підсумків педагогічної практики вчителі, класні керівники, методисти і керівники педагогічної практики від кафедр педагогіки і психології характеризують роботу студентів-практикантів.

На етапі планової роботи по завершенні педагогічної практики її керівники виконують такі види діяльності:

- груповий методист перевіряє документацію, яку подали студенти, підписує кожний її розділ і спільно з керівником від кафедр педагогіки і психології виставляє оцінку за педагогічну практику;

- керівник педагогічної практики факультету вивчає й аналізує звіти групових методистів і документацію студентів, складає звіт про результати педагогічної практики і подає його у навчальну частину університету.

II. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ СТУДЕНТАМ-ПРАКТИКАНТАМ

ЗНАЙОМСТВО З НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ (загальноосвітня школа, ліцей, гімназія, колегіум)

За час педагогічної практики студенти старших курсів знайомляться зі структурою навчального закладу, організацією навчально-виховного процесу в ньому, здійсненням керівництва навчально-виховною роботою шляхом бесід з директором навчального закладу та його заступниками, вчителями, класними керівниками, психологом.

Студенти аналізують плани роботи закладу, календарні плани вчителів історії, плани роботи факультативів, гуртків; плани виховної роботи класних керівників, розклад навчальних занять; вивчають матеріально-технічну базу навчального закладу та її відповідність сучасним вимогам (кабінети, їх обладнання та забезпеченість методичною літературою, унаочненням, ТЗН), внутрішній розпорядок і режим роботи закладу, знайомляться з особовими справами учнів, класними журналами; відвідують та аналізують уроки та позакласні заходи; беруть участь у плануванні та здійсненні окремих етапів навчально-виховного процесу.

Результати ознайомлення з педагогічним процесом у навчально-виховному закладі фіксуються у щоденнику педагогічної практики.

ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Упродовж першого тижня педагогічної практики студенти вивчають навчальні програми, календарні, тематичні та поурочні плани вчителів історії та правознавства, плани виховної роботи класу та школи, гурткової роботи, факультативів. На основі даних документів студент-практикант разом з вчителем історії, класним керівником та керівниками практики від університету складає календарний план на весь період практики.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ

1. Вивчення учнів і класу в перший тиждень практики.
2. Планування роботи:
 - вивчення плану роботи вчителя історії;
 - вивчення плану роботи класного керівника;
 - планування своєї навчально-виховної роботи на весь період практики (разом з вчителями і класними керівниками).
3. Навчальна робота:
 - відвідування уроків учителів, студентів-практикантів;

- самостійне проведення уроків (тема і строки проведення кожного уроку).

4. Позакласна робота з історії:

- відвідування позакласних заходів;
- самостійне проведення позакласних заходів;

5. Виховна робота з учнями в якості класного керівника:

- участь у поточній виховній роботі;
- самостійне проведення виховної роботи (тема, місце та дата проведення виховного заходу).

6. Участь у дослідницькій роботі:

- вивчення педагогічного досвіду вчителів історії;
- виконання завдань з психології.

План записується в щоденник педагогічної практики, затверджується груповим методистом і погоджується з іншими керівниками практики протягом першого тижня практики. Студент повинен обов'язково мати при собі календарний план під час перебування в школі. По завершенню терміну практики календарний план подається разом з іншою звітною документацією.

НАВЧАЛЬНА РОБОТА З ФАХУ

Під час даної практики студент вперше приступає до виконання функцій вчителя історії. На цьому етапі його професійної підготовки потрібна кваліфікована допомога, як викладачів фахових кафедр так і вчителів школи, яка сприятиме творчому використанню студентом набутих теоретичних знань, досвіду з безвідривної практики досвіду вчителів школи. Студенти IV курсу проходять практику в V-IX класах (V курсу в X-XI класах) середніх шкіл різних типів міст Кам'янця-Подільського та за місцем проживання.

У період підготовки до роботи в школі і впродовж першого тижня практики студент повинен:

- ознайомитись з основною методичною літературою для даного класу;
- ознайомитись з плануванням навчально-виховної роботи в класі з фаху;
- відвідувати всі уроки в класі з метою вивчення учнівського колективу;
- скласти разом з вчителем історії індивідуальний план роботи студента на весь період практики.

Однією з головних ділянок роботи студента під час практики підготовка та проведення уроків. Студент повинен навчитися планувати уроки, чітко визначати мету уроку і методи її досягнення, оволодіти системою навчально-виховної діяльності вчителя історії. За період проходження практики студентам IV-V курсів необхідно провести не менше 5 уроків різних типів.

Студент при підготовці до уроку повинен:

- визначити місце уроку в системі уроків даної теми, чітко перед бачити мету і завдання уроку;
- визначити тип уроку та його структуру;

- підібрати навчальний матеріал (ознайомлення зі змістом навчального матеріалу за підручником, посібником; аналіз методичної літератури);
- спланувати етапи уроку, добрати прийоми і засоби його проведення;
- скласти розгорнутий план уроку;
- погодити план уроку з вчителем-предметником та методистом;
- написати розгорнутий конспект уроку (див. додаток 1);
- за 2-3 дні до проведення уроку погодити конспект з вчителем і дати на затвердження методисту.

Підготовка до уроку розпочинається з ознайомлення із програмою, тематичним планом, параграфом підручника, додатковою літературою, методичними посібниками, хрестоматією й іншими джерелами. Виходячи зі змісту навчального матеріалу, слід сформулювати навчальну, розвивальну і виховну мету уроку. Формулювання навчальної мети – це визначення знань, що необхідно сформувати у учнів, тобто які факти, явища, поняття, процеси та висновки вони мають засвоїти. Виховна ціль передбачає роботу з формування певних переконань й моральних якостей. Визначення розвивальної мети означає планування роботи з формування певних умінь і навичок та розвитку історичного мислення.

Важливою проблемою, яку потрібно вирішувати – це визначення типу уроку. Кожний урок, будучи елементом процесу навчання і системи змісту курсу, входить у той або інший тип – групу уроків, що має визначені риси.

У методиці викладання історії найбільш науково обґрунтованою і поширеною є типологія за ланками процесу навчання. До таких відносять:

Комбінований урок, що має структуру:

- опитування: перевірка виконання домашнього завдання і знань учнів, повторення, поглиблення і закріплення знань;
- перехід до вивчення нового матеріалу: узагальнення результатів перевірки знань і зв'язок нового матеріалу з раніше вивченим;
- вивчення нового матеріалу;
- узагальнення вивченого на уроці матеріалу;
- домашнє завдання: пояснення його змісту та прийомів виконання.

Цей урок має багато переваг: завдяки опитуванню встановлюється ясна картина глибини і міцності знань учнів за змістом вивченого матеріалу, пов'язаного з даним уроком. У процесі опитування найбільш повно здійснюється контроль за знаннями й уміннями учнів. На комбінованому уроці опитування займає до 20 хвилин.

Урок засвоєння нових знань. Структура цього типу уроку така:

1) підготовка учнів до вивчення нового матеріалу: повідомлення теми уроку і пояснення її значення, відтворення (в бесіді з учнями або у вступному слові вчителя) тих знань, на які слід опертися при вивченні нового матеріалу; ознайомлення учнів із планом теми і формулювання навчально-пізнавального завдання уроку;

2) вивчення нового матеріалу з використанням різноманітних методів і прийомів; узагальнення нового матеріалу в процесі його вивчення (або наприкінці уроку);

3) домашнє завдання.

В старшій школі частіше практикуються уроки, цілком присвячені вивченню нового матеріалу – шкільні лекції. Під час їх проведення студенти-практиканти повинні пам'ятати, що учні записують окремі формулювання, тому не потрібно поспішати при викладі матеріалу, необхідно записувати основні дати, нові слова, імена історичних діячів, терміни, визначення на дошці.

Урок узагальнення і систематизації знань передбачає поєднання повторювальної бесіди з індивідуальним опитуванням учнів. При цьому його основою є самостійна домашня підготовка школяра. Тому слід заздалегідь повідомити план уроку, виділити основні питання, щоб зосередити увагу учнів на головних фактах, подіях, явищах, історичних поняттях і закономірностях, які необхідні для розгляду певної теми.

Структура уроку:

- підготовка учнів до бесіди: нагадування змісту теми уроку, його завдання, хронологічні межі;
- проведення підсумкової бесіди. Основна увага звертається на найістотніші і найскладніші питання;
- заключний висновок: увесь матеріал приводиться в систему, узагальнюється;
- домашнє завдання.

На цьому уроці учні вчатья оволодівати різними формами усного викладу, починаючи від розгорнутої розповіді і закінчуючи конспективним викладом, умінню виділяти головні факти і викладати їх у стислій формі. Закінчується урок підсумковою бесідою. Проводиться даний тип уроку, як правило, перед проведенням тематичного опитування.

Урок перевірки та обліку знань сприяє поглибленню, систематизації і узагальненню матеріалу. Однак основним його завданням є все-таки перевірка та облік знань учнів. Даний тип уроку доречно проводити при тематичному оцінюванні знань учнів з історії.

Структура уроку така:

- повідомлення мети уроку й теми, знання якої перевірятиметься;
- перевірка й облік знань за допомогою різних прийомів: усне опитування, використання карти, письмові відповіді, тести;
- домашнє завдання.

У старших класах активно використовуються **уроки семінарського типу**. Вони покликані забезпечити:

- 1) узагальнення, поглиблення й розширення знань із раніше вивченого матеріалу;
- 2) вивчення нового матеріалу;
- 3) поглиблення окремих важливих питань теми;
- 4) заслуховування повідомлень, рефератів учнів;
- 5) проведення аналізу історичних документів.

Важливо, щоб обрана для семінару тема була забезпечена доступною для учнів літературою і першоджерелами, оскільки одне із завдань уроку такого типу полягає в тому, щоб навчити учнів працювати з науковою літературою,

довідниками, періодикою, виробити в них уміння складати конспект, план, готувати повідомлення й доповідь.

Структура уроку семінарського типу:

- вступне слово вчителя: визначення мети і місця його теми у вивченні загальної теми, нагадування питань висунутих на обговорення;
- виступ доповідачів і обговорення доповідей (беруть участь всі учні);
- підсумкове слово вчителя: стислі рецензії на учнівські виступи, загальні висновки;
- домашнє завдання.

У сучасній школі широко використовуються так звані "нестандартні уроки". Розробка цих уроків відбувається у двох напрямках: поєднання різних форм навчання ("урок-диспут", "урок-семінар", "урок-лекція" тощо) та власне нестандартний урок. На відміну від звичайних уроків, такий урок спрямований на найбільш повне врахування вікових особливостей, інтересів, нахилів, здібностей кожного учня. В ньому також є елементи традиційного уроку – сприйняття нового матеріалу, його засвоєння – але в незвичайних формах. До нетрадиційних форм уроку відносять ігрові, дискусійні, оціночні уроки. Зверніть увагу на таблицю:

<i>Ігрові</i>	<i>Оціночні</i>	<i>Дискусійні</i>
- уявна подорож; - спектакль, салон, асамблея, бал; - презентація, аукціон.	- суд, з'їзд; - змагання, турнір.	- кіно-, відео-, телеурок; - телеміст, телепередача, кіностудія; - брифінг, пресконференція, круглий стіл.

Розглянемо найпоширеніші нестандартні уроки.

1. ***Інтегрований урок*** має на меті подати матеріал навчальної теми або кількох тем блоками. Так, у 11 класі на початку вивчення теми "Друга світова війна" можна провести інтегрований урок, де стисло викладаються основні події цього періоду історії, причинно-наслідкові зв'язки, позиції різних країн на окремих етапах розвитку подій. Все це знаходить своє відображення в узагальнюючій схемі, опорних сигналах чи на контурній карті. Наступні уроки вже поглиблюють знання учнів.

2. ***Міжпредметний урок*** є поєднанням кількох навчальних предметів. Як правило, такий урок готують і проводять два вчителі. Вони спільно здійснюють актуалізацію знань учнів у двох напрямках: опитування, виклад нового матеріалу тощо. Найчастіше поєднуються такі предмети, як ***історія-географія*** (теми вивчення яких будується за країнознавчим принципом, починається з географічного опису країни, отож можуть поєднуватися з аналогічними темами з географії); ***історія-література*** (теми культури в історії та літературні твори, їх зміст, тематика; суспільно-політична думка та суспільні погляди письменників; доля письменників на історичному тлі доби тощо); ***історія-іноземна мова*** (вивчення сучасного становища провідних країн світу за матеріалами зарубіжної преси).

3. **Дослідницький урок та лабораторно-практичні роботи** передбачають отримання навчальної інформації з першоджерел і побудові завершеної логічної конструкції. Цим розвиваються спеціальні уміння і навички, стимулюються пізнавальна активність і самостійність учнів.

Структура лабораторно-практичної роботи з історії:

- актуалізація знань і корекція опорних уявлень (вчитель зосереджує увагу на сутності майбутньої роботи, учні сприймають або повторюють основні факти, поняття, потрібні для виконання роботи);

- мотивація навчальної діяльності (вчитель – ознайомлення з метою й завданнями уроку, постановка проблеми; учні – усвідомлення навчальної мети, аналіз проблеми);

- усвідомлення змісту (вчитель – визначення засобів і етапів виконання завдання, інструктаж; учні – письмова фіксація підсумків);

- узагальнення і систематизація (учитель – корекція діяльності, організація узагальнюючої бесіди; учні – оформлення висновків, узагальнення результатів роботи);

підведення підсумків (учитель – підсумки роботи, встановлення результатів дослідження, визначення характерних помилок, теоретичне обґрунтування підсумків; учні – сприйняття підсумкової інформації вчителя).

Особливу увагу слід приділити вибору історичних джерел, які виносяться для аналізу під час практичної роботи. Основними вимогами до вибору джерела є: посиленість розуміння, охоплення найістотнішого в питанні, зв'язок зі змістом запитання й досвідом учнів, наявність елемента новизни.

4. **Евристичний урок** передбачає вивчення навчального матеріалу через продуману систему пізнавальних завдань.

5. **Рольова гра** вимагає від учнів конкретних рішень у проблемній ситуації в межах ролі. Кожна гра має чітко розроблений сценарій, головну частину якого необхідно доробити учням. Результатом кожної гри є висновки учнів.

Учні, як правило, з цікавістю ставляться до подібних уроків, прагнуть брати активну участь у їх проведенні.

Не зупиняючись на різноманітних класифікаціях рольових ігор, розглянемо їх основні види.

Ділові ігри моделюють ситуацію минулого таким чином, що учень виступає в ній тільки у ролі нашого сучасника (археолога, письменника, журналіста, нащадка). Виділяють два різновиди – ігри-обговорення, ігри-дослідження.

У процесі гри-обговорення відтворюється уявна ситуація нашого часу – диспут, симпозіум, "круглий стіл", телеміст. Гра-до-слідження будується на уявній ситуації, що виникає в наші дні. На відміну від гри-обговорення вона заснована на індивідуальній діяльності її "героя", який пише нарис, лист, підручник, статтю, наукову доповідь.

Ретроспективні ігри моделюють ситуацію, яка ставить учнів у позицію свідків або учасників подій минулого. Кожен учень отримує роль представника певної суспільної групи або історичної особи. Головні ознаки такої гри – ефект присутності й відповідність принципу історичності ("так могло бути"). Учень,

як правило, вигадує ім'я, факти біографії, професію, соціальне походження свого героя, а у певних випадках готує костюм, продумує зовнішній вигляд. Йому слід мати уявлення про характер, почуття, думки і погляди персонажу.

Тренінгові ігри – це ігри з зовнішніми правилами, засновані на алгоритмі діяльності. Такими є лото, доміно, поле чудес; ребуси, кросворди, шаради; ігри з сюжетом (тексти з помилками, розшифровка ієрогліфів). Основні етапи підготовки й проведення гри є такі:

1) підготовчий етап – задум і стратегія гри, підготовка сценарію, інструктаж. Учитель пояснює ігрові завдання, розподіляє ролі, дає додаткову літературу, складає завдання, проводить індивідуальні консультації.

2) вступний етап – проводиться на початку уроку. Вчитель знову пояснює учням завдання й можливості гри, роль учасників, формулює пізнавальне завдання, створює ігровий настрій.

3) ігровий етап – проведення уроку; рольової гри, в якій учитель – голова, тренер, суддя, інструктор, а учні – актори, глядачі, експерти.

4) оціночний етап – проводиться по завершенні уроку. Включає в себе аналіз гри, оцінку і самооцінку учасників, результативність їх дій. Учитель надає слово експертам, роздає картки для аналізу гри. Слід провести також анкетування.

б. **Театралізована вистава** на відміну від рольової гри передбачає більш чіткий сценарій, який безпосередньо регламентує діяльність учнів на уроці і збільшує їхню самостійність під час підготовки сценарію. Вона спрямована на те, щоб викликати інтерес до навчання і спирається на образне мислення, фантазію, уяву учнів.

Студенти-практиканти, порадившись з вчителем або методистом можуть спробувати провести якийсь із нестандартних уроків. Тим більше, що в сучасній школі акцент у проведенні уроків переноситься саме на подібну "нетрадиційну" форму роботи.

Складною методичною проблемою і найбільш слабкою ланкою в роботі не тільки студента-практиканта, а й вчителя-початківця є **перевірка й оцінка результатів навчання**. Визначення рівня навчальних досягнень учнів є особливо важливим з огляду на те, що навчальна діяльність у кінцевому підсумку повинна не просто дати учневі суму знань, умінь та навичок, а сформувати її компетентність, як загальну здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню.

При визначенні навчальних досягнень учнів аналізу підлягають:

- характеристики відповіді учня: цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;

- якості знань: осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;

- ступінь сформованих загальнонавчальних та предметних умінь і навичок;

- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;

- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми, формулювати гіпотези, розв'язувати проблеми);
- самостійність оцінних суджень.

Оцінювання навчальних досягнень учнів сприяє: повторенню і систематизації навчального матеріалу; своєчасному виявленню труднощів, з якими стикається учень в навчальній діяльності, прогалин у його знаннях і вміннях; встановлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу; формуванню вміння відповідально і зосереджено працювати, застосовуючи прийоми самоперевірки і самоконтролю; стимулюванню відповідальності та бажанню змагатися учнів.

При цьому учитель застосовує: попереднє оцінювання, яке має на меті виявлення рівня навчальних досягнень учнів; поточне оцінювання, яке є набором різних видів актуалізації досягнень учнів та їх закріплення; тематичне оцінювання, що допомагає виявити рівень досягнень учня з конкретної теми чи кількох тем. Таке оцінювання може здійснюватися у вигляді семестрової та річної атестації.

Обов'язковими видами оцінювання навчальних досягнень учнів є тематичне і підсумкове.

З огляду на це, поточне оцінювання на кожному уроці не є обов'язковим, хоча й може здійснюватися за бажанням учителя чи з урахуванням особливостей того чи іншого предмета. При цьому поточне оцінювання, у разі його застосування вчителем, має виконувати заохочувальну, стимулюючу та діагностично-коригуючу функцію. Кожному рівню відповідає своя шкала оцінок у балах.

Основною структурною одиницею кожного навчального предмета є тема, передбачена навчальною програмою. За тематичного оцінювання кожна оцінка, яку отримує учень, має бути результатом опанування ним конкретної теми.

Тематичному оцінюванню навчальних досягнень учнів підлягають основні результати вивчення теми (розділу) (їх визначає вчитель на основі вимог навчальної програми) і мають бути відомі учням від самого початку її опрацювання, слугуючи орієнтиром у процесі роботи над темою.

Перед початком вивчення чергової теми всі учні мають бути ознайомлені з тривалістю вивчення теми (кількість занять); кількістю і тематикою обов'язкових робіт і термінами їх проведення; питаннями, що виносяться на атестацію, якщо атестація проводиться в усно-письмовій формі, або орієнтовними завданнями (задачами) тощо; терміном і формою проведення атестації; умовами оцінювання.

Якщо темою передбачено виконання учнями практичних, лабораторних робіт та інших обов'язкових практичних завдань, то їх виконання є обов'язковою умовою для виставлення тематичної оцінки.

Тематична оцінка може виставлятися, у тому числі й автоматично (у разі, якщо учень погоджується) на підставі результатів опанування учнем матеріалу теми впродовж її вивчення з урахуванням поточних оцінок (якщо вчитель здійснює поточне оцінювання), навчальної активності учні тощо, а також після виконання учнем відповідних підсумкових завдань з теми (підсумкова

письмова робота, залік, інші форми виявлення рівня навчальних досягнень учнів).

Кожну оцінку вчитель повинен мотивувати, доводити до відому учня та оголошувати перед класом (групою).

Упродовж вивчення значних за обсягом тем дозволяється проводити кілька проміжних тематичних оцінювань. І навпаки, якщо на опанування матеріалу теми передбачено, наприклад, одну-дві навчальні години, учитель має право групувати теми, враховувати наукові повідомлення учнів, відповіді на уроках, стимулюючи дітей до можливості отримання автоматичного заліку за тему.

Тематичне оцінювання є обов'язковим і результати його проведення фіксуються в журналі.

Підсумкове оцінювання здійснюється наприкінці семестру або навчального року.

Підсумкова оцінка за семестр виставляється за результатами тематичного оцінювання, а за рік – на основі семестрових оцінок.

При підготовці й організації перевірки студент-практикант має порадитися з вчителем або з методистом стосовно форм й умов опитування в даному класі. Нерідко практиканти опитування зводять до перевірки знань окремих учнів, не залучаючи до участі в ньому увесь клас; така перевірка знань проводиться лише за матеріалом попереднього уроку, а запитання збігаються з формулюванням параграфів підручника (що націлює учнів на простий переказ тексту підручника); опитується дуже мала кількість учнів, а це не забезпечує систематичного контролю за підготовкою всього класу до уроків.

Щоб не допускати зазначених недоліків, треба:

1) надавати опитуванню тематичного характеру і тісно пов'язувати його з повторенням раніш вивченого матеріалу;

2) вимагати від учнів самостійної відповіді на поставлене запитання, залучати інших учнів до доповнення її і підсумовувати усі відповіді;

3) застосовувати різноманітні форми перевірки: розгорнута усна відповідь, короткі відповіді, доповнення, рецензування; постановка самими учнями запитань своїм товаришам; поєднання усного опитування з таким, що потребує записів на дошці; самостійна робота, контрольна робота; тестова перевірка;

4) форми перевірки знань з історії необхідно варіювати, вносити елемент нового, несподіваного для учнів.

Готуючись до уроку, практикант продумує та записує в план-конспект формулювання запитань або завдань. Їх на уроці бажано мати в письмовому вигляді, тому що формулювання питань "на ходу" часто призводить до порушення педагогічних вимог.

У конспекті уроку історії студент експромтом фіксує все те, до чого він прийшов у результаті вивчення спеціальної та методичної літератури, структурно-функціонального аналізу і своїх роздумів над наступним уроком. Він необхідний для підготовки до уроку, тому що робота над ним допомагає організувати навчальний матеріал, логічну послідовність його викладу, визначити співвідношення етапів уроку, уточнити формулювання та поняття.

У ньому слід сформулювати питання для опитування, розписати перехід до вивчення нового матеріалу, записати висновки й узагальнення. Студент планує питання і завдання учням у процесі викладу нового матеріалу, прийоми роботи з картою, картиною, ілюстрацією, передбачає запис термінів, схем на класній дошці. Все це дозволяє досягти чіткості і виразності на уроці, зробить розповідь яскравою, емоційною та переконливою. ***Дослівний запис дає можливість підготуватися до вільного (без конспекту) викладу матеріалу на уроці.***

Студент, у якого конспект уроку не затверджений методистом, не допускається до уроку. Проведені уроки слід обговорювати. В обговоренні уроку беруть участь студент, який провів урок, вчитель-предметник, методист, інші студенти, які були присутні на уроці. Обговорення, як правило, починається з самоаналізу уроку історії студентом-практикантом (див. додаток 2). Студенти IV-V курсів повинні робити аналіз відвіданих уроків. Суть його полягає у розчленуванні його на складові частини, оцінці кожного етапу уроку з точки зору його ефективності, визначення причинно-наслідкових зв'язків між етапами, співвідношення отриманого результату із запланованою ціллю, оцінці ефективності обраних методів і методичних прийомів.

Оформлення аналізу уроку передбачає зазначення класу, теми й прізвища, ім'я, по-батькові вчителя. Завершується аналіз висновками про ефективність уроку, доцільність використання методів і методичних прийомів, методичними рекомендаціями. Під час проходження практики студент повинен самостійно виготовляти наочні посібники до уроків. На виставку до підсумкової конференції він може подати ці вироби.

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З ФАХУ

Позакласну роботу з історії слід розглядати в нерозривній єдності з усім навчально-виховним процесом як складову частину заходів, спрямованих на озброєння учнів знаннями з історії та інших суспільно-гуманітарних дисциплін і формування в них наукового світогляду.

У здійсненні позакласної діяльності можна виділити два напрямки:

- 1) розширення історичних знань, отриманих на уроках;
- 2) отримання нових знань краєзнавчого характеру.

Другий напрямок пов'язаний з "оживленням" історичного матеріалу шляхом ознайомлення з історією рідного краю: вивчення історії міста, села, селища, культурного минулого рідного краю.

Позакласна робота носить добровільний характер, необмежена часом, сприяє розвитку пізнавальних здібностей і нахилів учнів. Вчитель при цьому вільний у виборі змісту позакласної роботи (див. додаток 4). Позакласна робота з історії проходить у рамках діяльності учнівських: орггруп, груп факультативу, гуртків, товариств, клубів. Розглянемо їх особливості.

Орггрупа – тимчасове об'єднання учнів для організації її проведення позакласного заходу з історії.

Група факультативу – близька до класу, є ніби його подовженням (формується або з учнів одного класу, або з учнів паралельних класів). Факультативні заняття пов'язані з програмою і ставлять собі за мету поглибити і розширити знання, що отримані на уроках історії, різняться від уроку більшою різноманітністю форм і методів роботи, поглибленим вивченням теоретичного матеріалу, самостійністю учнів у пошуці необхідної інформації.

Історичний гурток – об'єднання невеликої групи учнів для тривалої (не менше року) регулярної роботи з окремих цікавих учням питань історії. Тематика гуртків може бути різноманітною: а) загальноісторичного напрямку; б) краєзнавчого; в) археологічного; г) мистецького; д) військової історії; е) поточної політики; ж) дослідження топоніміки тощо.

Історичне товариство – об'єднання великої групи учнів для тривалої (кілька років) регулярної роботи з певних галузей історії. Робота учнів у товаристві має заохочуватись. Однією із форм стимулювання є введення квитка стандартного зразку і облікової картки, нагороди за активність, значок з емблемою товариства. Товариство обов'язково має ділитись на секції, але не більше як на три-чотири, щоб вчителю було зручно ними керувати. Секції товариства нестабільні, вони можуть вільно утворюватись і зникати залежно від наявності симпатиків.

Клуб – об'єднання невеликої групи учнів для тривалої (кілька років) роботи конкретного напрямку. В основі клубної роботи – організація лекцій, диспутів, театралізованих сцен, зустрічей, переглядів відеофільмів, вистав тощо. Основні види клубів: а) політичний клуб; б) клуб цікавих зустрічей; в) дискусійний клуб; г) клуб міжнародної дружби.

Учнівські позакласні об'єднання задля реалізації своїх завдань можуть організовувати проведення різних позакласних заходів. Розглянемо основні з них.

І. Екскурсія – організований вихід учнів за межі школи для спостереження за явищами, що вивчаються в природі, на виробництві, в пам'ятних місцях, музеях чи на виставках з наступним аналізом і узагальненням отриманої інформації на уроках чи інших навчально-виховних заходах. При відборі екскурсійних об'єктів слід враховувати їх пізнавальну і виховну цінність, відомість і екзотичність, художню цінність і їх місцезнаходження. Вони поділяються на групи:

1) за характером об'єкту – музейні, екскурсії на місця історичних подій, екскурсії за певним маршрутом, до історичних пам'яток, до історичних комплексів;

2) за відношенням до програми з історії – учбові, позапрограмані;

3) за місцем в учбовій роботі – вступна, оглядова, урок-екскурсія, підсумкова.

Екскурсії проводив практично кожний вчитель з історії. При проведенні останніх слід дотримуватися таких методичних вимог:

1) визначення мети і теми екскурсії;

2) вибір місця і об'єктів, розробка маршруту;

3) формування "портфеля екскурсовода", підготовка учнів до екскурсії; постановка групових і індивідуальних завдань;

4) всебічність прийомів екскурсії;

5) підведення підсумків та оформлення результатів.

II. Похід (експедиція) близький до екскурсій, але більш тривалий у часі (кілька днів) і у просторі (кілька об'єктів огляду), має більш складні пошукові завдання. Походом зазвичай керує вчитель.

III. Культпохід у театр чи кіно – організований вихід учнів за межі школи для перегляду вистави, кінофільму, документального фільму на історичну тематику з наступним аналізом і узагальненням отриманої інформації на уроках чи інших навчально-виховних заходах. Виділяють такі етапи проведення:

1) ознайомлення вчителя з фільмом чи виставою, визначення його кращих і гірших сторін;

2) вступна бесіда з учнями, під час якої формулюється мета і завдання перегляду, акцентується увага на позитивах і недоліках фільму чи вистави;

3) перегляд фільму чи вистави;

4) обговорення переглянутого чи написання на нього рецензії.

IV. Організація звітної чи тематичної виставки є, як правило, заключним етапом екскурсії, походу або самостійною формою, що присвячується висвітленню певної історичної теми. Етапи організації: створення оргкомітету; відбір компонентів для виставки; створення експозиції; підготовка екскурсоводів.

V. Створення історичного музею є формою позакласної роботи в школі, через яку учні залучаються до пошукової роботи. Етапи створення музею:

- організація ініціативної групи на чолі із вчителем історії, до складу якої можуть входити учні-старшокласники, представники учнівських об'єднань, громадських організацій, батьківського комітету;

- перше засідання ініціативної групи, де визначається напрямок роботи, розподіл обов'язків;

- виділення приміщення, створення в ньому відповідних умов;

- збір експонатів для музею та інших матеріалів, інформації про них;

- створення експозицій і розміщення в них експонатів;

- підготовка із середовища учнів екскурсоводів.

VI. Історичний вечір – цікава і захоплююча форма роботи, яка сприяє поглибленню знань учнів з історії, їх вихованню й відпочинку. Вечори доцільно проводити раз на чверть, не пізніше як за два тижня до її завершення. За змістом вечори діляться: ювілейні, що присвячені державним святам; тематичні, що відповідають навчальній програмі й присвячені певній історичній події; біографічні; історико-краєзнавчі; запитань і відповідей; звітні. Етапи організації вечорів:

1) створення оргкомітету;

2) визначення завдань і побудова сценарію;

3) перевірка підготовки окремих елементів вечора, генеральна репетиція;

4) проведення вечора;

5) аналіз заходу.

VII. Історична конференція, диспут, обговорення, лекторій близькі до історичних вечорів, але мають багато відмінного. Від вечора конференція відрізняється повнішим і глибшим розкриттям теми. Головна увага зосереджується тут на навчальній, науковій стороні питань. Конференції проходять переважно у формі читання наукових рефератів. Тематику рекомендується брати широку, але питання потрібно ставити вузько, обираючи найважливіше, найактуальніше.

Диспут і обговорення – це ведення наукової дискусії, вільний і всебічний обмін думками. В дискусії учитель повинен навчити учнів вести ділову суперечку, переконувати, аргументувати свою правоту. Диспут має шукати істину, а не переходити в площину доказу своєї думки.

Лекторій – цикл лекцій з певної проблематики, прочитаних фахівцями.

VIII. Зустрічі школярів з учасниками чи свідками історичних подій, письменниками, громадськими діячами мають велике пізнавальне та виховне значення, оскільки створюють немов би прямий зв'язок з історичним минулим. Етапи організації:

- визначення теми і мети заходу;
- запрошення гостя, обговорення з ним змісту зустрічі, часу і місця;
- повідомлення дітям про зустріч, час і місце її проведення;
- проведення зустрічі;
- аналіз зустрічі.

IX. Позакласне читання з історії спрямоване на розвиток інтересу учнів до історії через художній образ чи науковий доробок. Завдання вчителя при цьому – залучити учнів до прочитання книг, допомогти засвоїти матеріал. Способи залучення учнів до позакласного читання:

- 1) знайомство учнів зі списком художньої і науково-популярної літератури;
- 2) використання цитат із книги;
- 3) огляд літератури;
- 4) читання вголос тексту книги;
- 5) зустрічі з письменниками і авторами книг;
- 6) шкільні вечори, читацькі конференції.

Для кращого розуміння й запам'ятовування прочитаного слід записувати основну інформацію з прочитаної книги у щоденник, куди варто занести:

- автора;
- назву книги;
- короткий відгук-рецензію.

X. Олімпіади з історії проводяться з метою підведення підсумків вивчення історії за певний період, визначення найсильніших учнів з предмету. Сутність олімпіади полягає у відповідях на питання конструктивного й творчого рівня, що виявляють рівень розвитку вмінь і навичок, досвід практичної, творчої й ціннісно-сміслової діяльності.

XI. Видання історичної періодики сприяє розвитку письмового мовлення, навичок пошукової роботи. Види видань: стінгазета, газета, бюлетень, журнал, статті у місцевій і центральній пресі. Головна умова успіху видання – цікавий зміст і гарне оформлення, краще випускати його рідше, ніж часто і неякісно.

XII. Історичні тижні в школі є об'єднанням попередніх позакласних заходів: випуску стіннівки, проведення історичного вечора, організацію круглих столів, диспутів, екскурсій тощо.

У краєзнавчій роботі в школі, окрім зазначених форм роботи, досить ефективними є:

- вивчення життя і діяльності видатних земляків. Найпершим завданням буде звісно, складання списку видатних уродженців села, міста, району. Необхідно збирати всі можливі матеріали про людину – об'єкт вашого дослідження. Найпростіший метод у такій роботі – це комплектування тематичних альбомів. Розповіді про видатних людей бажано ілюструвати вирізками чи ксерокопіями з газет, журналів з описами їхньої діяльності;

- ведення літопису школи. До нього записують все, на погляд авторів, найцікавіше, що відбулося в школі (свята, випуски, екскурсії, конференції, зустрічі з ветеранами) та в житті села, міста чи району. Літопис може бути базою для написання історії школи, села, міста, колгоспу, вулиці тощо.

Упродовж першого тижня практики студент знайомиться з планами позакласної роботи вчителів історії і на їх основі заповнює розділ індивідуального плану "Позакласна робота з історії", де планує проведення позакласних занять з предмету на весь період практики. Якщо, тиждень історії чи правознавства заплановано в школі на період практики, то студент бере участь в його підготовці і проведенні. Протягом проходження педагогічної практики студент-практикант повинен підготувати і провести заліковий позакласний захід з історії, конспект якого повинен бути зданий разом з іншими звітними матеріалами педагогічної практики (див. додаток 8).

МЕТОДИЧНА ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА З ФАХУ

Методична робота з історії студента-практиканта включає вивчення ним навчальної програми, підручників, посібників, підготовку методичних розробок уроків та виховних заходів, участь у засіданнях методичних об'єднань та предметної кафедри, вивчення передового педагогічного досвіду, участь в обговоренні уроків та виховних заходів з фаху, участь у групових консультаціях і методичних конференціях, нарадах, семінарах, які проводять керівник практики факультету або груповий методист.

Студенти старших курсів за час проходження педагогічної практики мають вивчити досвід свого вчителя історії і короткий зміст цього досвіду викласти у довідці "Банк педагогічного досвіду" (див. додаток 6).

Упродовж педагогічної практики студенти виконують дослідницьку роботу з фаху. Проведення досліджень студентами реалізується у виконанні індивідуальних завдань дослідницького характеру. Проведення невеликих досліджень сприятиме розвитку у майбутніх вчителів історії необхідних умінь проводити психолого-педагогічні спостереження, аналізувати і узагальнювати

методичні розробки, робити висновки, оформляти результати досліджень у вигляді повідомлень та доповідей.

Тему індивідуального дослідницького завдання студенти-практиканти обирають до початку педагогічної практики або у перші її дні. Після вибору теми студент опрацьовує необхідну методичну літературу, розробляє план і методику дослідження (анкети, спостереження, питання для бесід чи інтерв'ю), обговорює їх з груповим методистом.

Дослідницькі завдання для студентів IV курсу:

1. Використання підручника на уроці історії.
2. Формування історичних понять в процесі викладання історії.
3. Перевірка, контроль та оцінка знань учнів з історії: методи та прийоми.
4. Тести при перевірці знань учнів з історії.
5. Організація самостійної роботи учнів на уроках історії.
6. Створення проблемних ситуацій на уроках в V-IX класах.
7. Історико-краєзнавчий матеріал на уроках з історії України.
8. Прийоми і засоби формування знань історичних фактів на уроках історії.
9. Прийоми організації практичної діяльності учнів на уроках історії.
10. Прийоми організації ціннісно-сислової діяльності на уроках історії.
11. Етапи, прийоми і засоби формування вмінь на уроках історії.
12. Прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів у викладанні історії.
13. Контурні карти на уроках історії.
14. Прийоми проблемного навчання у викладанні історії.
15. Групова робота на уроках історії.
16. ТЗН при викладанні історії.
17. Прийоми роботи з історичними документами на уроках історії.
18. Нестандартні уроки історії.
19. Комп'ютер у викладанні історії.
20. Міжпредметні зв'язки у викладанні історії.

Орієнтовний зміст дослідницьких завдань для студентів V курсу:

1. Семінарські заняття у викладанні історії у старшій школі.
2. Особливості викладання курсу всесвітньої історії у старших класах
3. Створення проблемних ситуацій на уроках історії в X-XI класах.
4. Зміст, форми і методи проведення факультативних занять з історії.
5. Використання лекції при викладанні історії.
6. Завдання творчого характеру на уроках з історії у старших класах.
7. Тематичне оцінювання знань учнів з історії в X-XI класах.
8. Методика проведення практичних занять на ЕОМ з учнями X-XI класів.
9. Особливості викладання історії України у старших класах.
10. Методика роботи з обдарованими дітьми.
11. Творчо-пошуковий метод у викладанні історії.
12. Засоби формування предметних вмінь у викладанні історії.
13. Евристична бесіда у викладанні історії.
14. Формування історичного мислення на уроках історії в старших класах.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З КЛАСОМ

Позакласна виховна робота – це комплекс заходів, спрямованих на задоволення інтересів і потреб школярів, які організують класні керівники та вчителі в позаурочний час.

За способами організації розрізняють **фронтальну** або **масову, групову** або **гурткову** та **індивідуальну** форми позанавчальної освітньо-виховної роботи з учнями.

Метою позакласної виховної роботи є “виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молодим поколінням соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури”.¹

Завдання позакласної виховної роботи:

- забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів;
- відхід від уніфікації в процесі виховання, від орієнтації на “середнього” вихованця;
- формування національної свідомості і людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- виховання правової культури: поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки, знання та дотримання законів;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших, культури та історії рідного народу;
- формування мовної культури;
- виховання духовної культури особистості та створення умов для вільного формування нею власної світоглядної позиції;
- утвердження принципів вселюдської моралі;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою, толерантності, поваги до жінки;
- формування почуття господаря й господарської відповідальності, підприємливості та ініціативності, підготовка дітей до життя в умовах ринкових відносин;
- забезпечення повноцінного розвитку дітей і молоді, охорона й зміцнення їх фізичного, психічного та духовного здоров'я;
- формування соціальної активності та відповідальності особистості через залучення її до процесу державотворення, реформування суспільних стосунків;
- забезпечення високої художньо-естетичної культури, розвиток естетичних потреб і почуттів;

¹ Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 24 квітня – 1 травня.

- вироблення екологічної культури людини, розуміння необхідності гармонії її відносин з природою;
- прищеплення глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю;
- спонукання вихованців до активної протидії проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадської діяльності.

Основною комплексною формою здійснення фронтальної позакласної роботи є класна година, яка може бути організована як колективна творча справа, бесіда, диспут, конференція, зустріч, усний журнал, конкурс, змагання, гра тощо.

Загальношкільна позакласна робота здійснюється через такі форми як гуртки, студії, свята, подорожі, екскурсії, олімпіади, спартакіади, конкурси, вікторини, змагання, акції, шкільні музеї, зали, галереї, виставки, ігри та заботи і т.п.

Орієнтовна програма виховної роботи містить такі напрями виховання учнів:

- *громадське виховання*: формування громадянськості, яка дає змогу людині відчути себе юридично, соціально, морально й політично дієздатною;
- *розумове виховання*: озброєння учнів знаннями основ наук, формування наукового світогляду та національної самосвідомості, оволодіння основними мислительними операціями, вироблення умінь і навичок культури розумової праці;
- *моральне виховання*: формування в учнів загальнолюдських норм гуманістичної моралі (добра, взаєморозуміння, милосердя, віри у творчі можливості людини), моральних понять, поглядів, переконань, почуттів, вироблення навичок і звичок моральної поведінки, культури спілкування, культивування інтелігентності;
- *трудове виховання*: ознайомлення учнів з науковими основами сучасного виробництва, практична й психологічна підготовка їх до праці, свідомого вибору професії;
- *естетичне виховання*: формування естетичних понять, поглядів, переконань, виховання естетичних смаків, вироблення вмінь і навичок приносити в життя красу, розвиток творчих здібностей;
- *фізичне виховання*: виховання здорової зміни, підготовка до фізичної праці, захисту Батьківщини.

Орієнтовний перелік виховних заходів на теми з народознавства, які можуть бути проведені студентами-практикантами

1. Мій край у давнину.
2. Пречисте слово калинове.
3. Мова наша солов'їна.
4. І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.
5. Історія України й державна символіка.
6. Фольклорно-етнографічне свято "Обжинки".

7. Криниця рідного краю.
8. Чумацтво в Україні.
9. Українці в діаспорі (класна година).
10. Козацькому роду нема переводу.
11. Український віночок.
12. Українські вечорниці.
13. Свято рукоділля. Конкурс вишивки, розпису, писанкарства, гончарства тощо.
14. Родинне деревце.
15. Ой, у лузі червона калина.
16. Звичаї, ігри та забави мого краю.
17. Чи ви знаєте історію свого народу?
18. Чи ви знаєте народні прикмети?
19. Конкурс на краще виконання: українських народних пісень, музичних творів сучасних українських композиторів, літературних творів (віршів; фрагментів п'єс тощо).
20. Літературно-музичний вечір "Весілля в Україні".
21. Гра "Поле чудес" на народознавчу тематику.

Зміст індивідуальної роботи з учнями класу може містити такі її види:

- виявлення здібностей і нахилів учнів;
- формування інтересів до різних видів діяльності;
- залучення школярів до гуртків, творчих груп, об'єднань, товариств;
- допомога у складанні програми самовиховання;
- допомога у професійній орієнтації та життєвому самовизначенні;
- сприяння створенню позитивного морально-психологічного клімату у взаємостосунках між учнями на основі гуманності, співпереживання, взаємодопомоги, чуйності;
- коригування взаємин між вихованцями, формування у них морально-етичної культури;
- організація, в разі необхідності, допомоги учням (навчальної, моральної, матеріальної).

Протягом практики студент включається також роботу з батьками учнів:

- вивчає умови виховання дітей у сім'ї;
- залучає батьків до організації позакласної виховної роботи;
- бере участь у підготовці і проведенні батьківських зборів;
- допомагає в організації роботи батьківського активу.

Під час педагогічної практики студенти планують, готують і проводять з учнями класу залікові виховні заходи (схему методичної розробки позакласного виховного заходу див. Додаток 8), а також відвідують й аналізують виховні заходи, які проводять вчителі (класні керівники) та студенти-практиканти, здійснюють самоаналіз проведеного залікового заходу (схему аналізу виховного заходу див. Додаток 9).

Психологічне забезпечення навчально-виховної діяльності студента-практиканта

Програма педагогічної практики старших курсів передбачає підготовку і проведення студентами уроків з фаху, а також інших форм навчально-виховної роботи, що становить центральний компонент професійних обов'язків педагога. Психологічна підготовка студентів до виконання цих обов'язків включає актуалізацію знань, умінь, навичок, отриманих у процесі вивчення психології, а також під час практичної підготовки на 2 і 3 курсах. Практика на старших курсах є органічним продовженням попередніх її етапів. Зокрема, студенти використовують засвоєні ними раніше психологічні знання при організації та проведенні уроків. Вони вміють скласти психолого-педагогічну характеристику особистості учня на основі узагальнення результатів психодіагностичних методик. Під час практики вони повинні самостійно користуватись цією характеристикою при розробці індивідуалізованих педагогічних впливів.

Окрім актуалізації вже набутого педагогічного досвіду, студенти оволодівають знаннями, вміннями, навичками психологічного забезпечення роботи педагога з учнівською групою.

На досягнення даної мети студенти розв'язують такі завдання:

- підбір та використання психодіагностичних методик з вивчення структури взаємин між учнями класу та між учнями і вчителем;
- обробка й аналіз матеріалів, отриманих у результаті психодіагностики;
- використання результатів психодіагностики взаємовідносин у класі для розробки пропозицій щодо роботи педагога з даною учнівською групою.

Студенти IV звітують про виконану роботу, подаючи до захисту таку документацію:

- звіт про вивчення учнівської групи;
- матеріали психодіагностики;
- аналіз матеріалів психодіагностики.

Виконання психологічних завдань включає три етапи.

На *першому* студент на основі знань соціальної психології проводить первинне ознайомлення з класом, спостерігає за взаєминами учнів, про що робить записи у щоденнику; вивчає журнал класу, визначаючи підгрупи учнів за успішністю, за інтересами, особливостями складу сім'ї; знайомиться із зошитами учнів, іншими їх роботами; встановлює контакт з учителем та учнями.

На основі отриманих знань про клас і, враховуючи поради вчителя, студент обирає відповідну психодіагностичну методику.

На *другому* етапі проводиться психодіагностична методика і обробляються її результати. Мета проведення методики полягає в отриманні поглиблених знань про соціально-психологічні особливості даного класу: соціально-психологічний клімат, рівень популярності учнів, задоволеність учнів відносинами з товаришами, їх симпатії та антипатії тощо.

У Додатку пропонуються деякі з таких методик (Додаток 11, 12, 13).

На *третьому* етапі узагальнюються дані про клас, отримані в ході його вивчення різними методами, а саме: спостереження, аналізу класних документів та робіт учнів, конкретної психодіагностичної методики, бесіди тощо. Для полегшення процесу, узагальнення результатів студенти використовують «Орієнтовну схему звіту про вивчення учнівської групи» (Див. Додаток 10).

Доцільно ознайомити з отриманими результатами класного керівника, використати їх при організації виховної роботи з класом.

Методичні поради студентам-практикантам V курсу до виконання завдань виробничої (педагогічної) практики з психології

Студент-практикант перебуваючи на педагогічній практиці, виконуючи завдання з психології повинен:

- а) провести у класі бесіду задля з'ясування професійних намірів старшокласників. Отримана в ході бесіди інформація обов'язково піддається аналізу, систематизується і в узагальненому вигляді відображається у Звіті.
- б) здійснити діагностику професійних намірів учнів класу за допомогою методики «Диференційно-діагностичний опитувальник Е.А.Клімова (ДДО)».
- г) скласти звіт про вивчення професійних інтересів і намірів учнів класу.

Перелік звітної документації

1. Матеріали анкети і методики ДДО з узагальненням результатів (відповіді учнів)
2. Матеріали з узагальнення результатів анкети і методики ДДО (таблиці).
3. Звіт про вивчення професійних інтересів і намірів учнів класу.

Методичні вказівки до вивчення професійної спрямованості

Вивчення професійної спрямованості старшокласника проводиться за допомогою анкети (див. Додаток 14).

Всім учням класу зачитується інструкція та пропонується заповнити бланк анкети.

При аналізі відповідей на запитання анкети, слід узагальнити результати учнів класу і заповнити таблицю, що характеризує розподіл професійних інтересів класу у цілому. Скласти узагальнюючу таблицю на весь клас (див. Додаток 15).

Диференційно-діагностичний опитувальник Е.А.Клімова (ДДО) (див. Додаток 16, 17,18).

Порядок роботи: Учням пропонується така інструкція:

“Уявіть собі, що після відповідного навчання ви зможете виконувати будь-яку роботу. Однак, якщо б вам довелось вибирати лише з двох можливостей, то чому ви б надали перевагу? Відповідь у формі знака “+” поставте у відповідну клітинку листа відповідей.”

При обробці результатів у кожному з п'яти вертикальних стовпчиків необхідно підрахувати кількість плюсів.

Аналізуючи результати слід мати на увазі, що питання підібрані і згруповані так: у першому стовпчику вони відносяться до професії “людина –

природа”, у другому – “людина – техніка”, у третьому – “людина – людина”, у четвертому – “людина – знакова система”, у п’ятому – “людина – художній образ”.

Максимальна сума плюсів у стовпчику означає спрямованість до відповідної галузі професійної діяльності.

Методичні вказівки до складання звіту (див. Додаток 19.)

Звіт складається на основі матеріалів спостереження, бесіди, анкети і методики ДДО. У звіті повинні бути розкриті такі питання:

Про які професії і що відомо старшокласникам?

Як розподілились учні у % за типами професій, які вони планують обрати?

Якими є мотиви обрання професії і як часто вони проявляються в класі (поради батьків, друзів, інформація із засобів масової інформації тощо)?

Охарактеризувати повноту знань учнів про професії (умови професійної діяльності, її переваги й недоліки, в яких навчальних закладах і як довго потрібно навчатися, щоб здобути обрану професію)?

Що роблять учні класу вже сьогодні, щоб успішно оволодіти професією (відвідують гуртки, проводять громадську роботу, поглиблено вивчають певні предмети тощо).

Дати прогноз щодо успішності та ефективності здійснення учнями професійної діяльності в майбутньому? Підстави такого прогнозу.

Ваші рекомендації класному керівникові цього класу та вчителям-предметникам стосовно профорієнтаційної роботи з учнями.

Методична робота студента-практиканта

Цей вид діяльності студента-практиканта передбачає вивчення ним програм, підручників, посібників, підготовку методичних розробок уроків та виховних заходів, участь у засіданнях методичних об’єднань та предметних кафедр, вивчення передового педагогічного досвіду, підготовку матеріалів для методичного кабінету навчального закладу чи університету, участь в обговоренні уроків (написання протоколів, обговорення та аналізів уроків) і виховних заходів (аналіз і самоаналіз їх підготовки та проведення), участь у групових консультаціях і методичних конференціях, нарадах і семінарах, які проводяться груповим методистом і керівниками практики від кафедр педагогіки та психології.

Важливим напрямом роботи студента-практиканта є ведення щоденника педагогічної практики. Робота над щоденником допомагає студенту осмислити особливості навчально-виховної роботи у конкретному навчальному закладі, класі, психологічні особливості конкретних учнів і класної групи в цілому, детально зафіксувати всю проведену за день роботу згідно календарного плану, визначити її позитивні моменти і недоліки, шляхи поліпшення своєї діяльності, фіксувати необхідні фактичні дані та думки для написання курсової чи дипломної роботи, проаналізувати досвід кращих вчителів і класних керівників,

оцінити формування досвіду своєї педагогічної діяльності та діяльності товаришів; записати поради вчителя, класного керівника, методиста, педагога, психолога. Систематичне і детальне ведення щоденника дає багатий матеріал для написання звіту. Записи у ньому повинні робитися в окремому зошиті, щодня, коротко і змістовно, відбиваючи основні події педагогічної практики, акуратно і грамотно, у довільній, зручній для студента, формі.

Науково-дослідницька робота студента-практиканта

Під час педагогічної практики студенти виконують дослідницьку роботу, яка проводиться у психологічному, педагогічному та методичному напрямках.

Проведення психолого-педагогічних досліджень студентами реалізується у виконанні індивідуальних завдань дослідницького характеру. Тема дослідницької роботи вказується в індивідуальному плані студента-практиканта в розділі “Науково-дослідницька робота”. Проведення невеликих але конкретних досліджень сприятиме розвитку у майбутніх учителів необхідних умінь проводити психолого-педагогічні спостереження, аналізувати і узагальнювати педагогічні факти, використовувати дослідницькі методики, робити висновки, оформляти результати досліджень у вигляді повідомлень, доповідей, використовувати їх при написанні психолого-педагогічної характеристики учня (класу) та методичної розробки виховного заходу.

Тему індивідуального дослідницького завдання студенти-практиканти обирають до початку педагогічної практики або в перші її дні. Після вибору теми студент опрацьовує необхідні літературні джерела, розробляє план і методику дослідження (тести, анкети, плани педагогічних спостережень, питання для бесід чи інтерв'ю тощо), обговорює їх з керівником педагогічної практики від кафедр педагогіки чи психології, домовляється з адміністрацією школи або класним керівником про час та форму експериментальних досліджень.

Дослідницькі завдання для студентів з психології

Дослідницькі завдання спрямовані на вивчення міжособистісних відносин в учнівській групі. Напрями дослідницької тематики:

- 1) соціально-психологічна структура класу (лідери, ізольовані, статева та вікова диференціація тощо);
- 2) особливості спілкування та спільної діяльності між учнями;
- 3) особливості взаємин класу з вчителями, іншими учнівськими групами;
- 4) формування учнівського колективу.

Конкретизація дослідницької теми здійснюється студентом в його індивідуальному плані на 2-му етапі виконання психологічних завдань. При цьому він повинен враховувати результати первинного вивчення учнівської групи. За цими результатами та за порадою вчителя студент визначає особливо актуальні саме в даному класі проблеми, які і становлять основу його індивідуальної дослідницької теми.

З метою розробки теми студент обирає одну з психодіагностичних методик та проводить її в класі. Отримані результати використовує при написанні звіту про виконання психологічних завдань.

Дослідницькі завдання для студентів з педагогіки

1. За допомогою тестів, анкет, спостережень вивчіть:
 - уміння учнів працювати з книгою;
 - інтерес до навчання взагалі і до конкретної дисципліни, яку ви викладаєте;
 - рівень відповідальності учнів класу у навчанні, у виконанні доручень;
 - рівень згуртованості колективу класу, здатність співпереживати, взаємно допомагати один одному;
 - інтерес учнів до позакласної роботи, рівень ініціативи та активності у проведенні позакласних заходів.
2. За допомогою спостережень, тестів, методу незакінченої розповіді вивчіть ціннісні орієнтації школярів:
 - ставлення до Батьківщини, до її історії, культури, сучасних проблем;
 - ставлення до державної символіки;
 - ставлення до Конституції, законів України;
 - ставлення до праці, до її результатів;
 - орієнтованість у світі професій;
 - ставлення до однокласників;
 - ставлення до старших;
 - рівень піклування про молодших;
 - моральний ідеал підлітків;
 - сформованість моральних якостей.

Студенти IV курсу виконують курсові роботи з психології, педагогіки та фахових методик, тому дослідницькі завдання студентів-практикантів випускного курсу можуть бути безпосередньо пов'язані з темою курсової роботи, носити творчий характер, мати більший об'єм і глибину вивчення психолого-педагогічних фактів і явищ.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Підсумки педагогічної практики підводяться кількома етапами: на заключній виробничій нараді у навчальному закладі, де проводилася педагогічна практика, на захисті педагогічної практики і науково-практичній конференції на факультеті, а також на засіданнях кафедр педагогіки, психології, кафедр факультету, ради історичного факультету та університету.

На заключній виробничій нараді в навчальному закладі директором затверджуються характеристики студентів-практикантів, складені вчителями історії і класними керівниками, які працювали із студентами-практикантами. На ній аналізується навчально-виховна робота студентів-практикантів, визначаються позитивні та негативні аспекти її проходження, висловлюються

побажання щодо поліпшення якості педагогічної діяльності майбутніх вчителів. У нараді беруть участь студенти-практиканти, які проходили практику в даному навчальному закладі, вчителі історії, класні керівники, методисти, керівники практики від кафедр педагогіки та психології.

По закінченні педагогічної практики студенти-практиканти складають підсумковий звіт (див. додаток 7).

Для узагальнення матеріалів відводиться 3 дні під час педагогічної практики.

Після закінчення педагогічної практики студенти подають в лабораторію «Шкільний кабінет історії» звітні матеріали педагогічної практики:

- 1) письмовий звіт студента про роботу у школі;
- 2) конспекти проведених уроків з історії України та всесвітньої історії;
- 3) конспект виховного заходу з історії;
- 4) конспект виховного заходу з педагогіки;
- 5) щоденник педагогічної практики;
- 6) завдання з психології;
- 7) матеріали вивчення педагогічного досвіду;
- 8) результати науково-дослідної роботи;
- 9) характеристики студентів-практикантів.

Разом зі звітними матеріалами подаються виготовлені наочні посібники. Звітні матеріали, подані студентами, перевіряються і оцінюються викладачами-методистами, викладачами кафедр педагогіки та психології.

Протягом перших 10 днів по завершенні практики підсумки роботи студентів-практикантів підводяться у формі захисту педагогічної практики. Для його проведення деканатом створюється комісія, очолювана досвідченими методистами, до складу якої входять викладачі з педагогіки та психології, групові методисти. Кожен студент особисто звітує про виконану роботу під час проходження практики, відповідає на питання, поставлені членами комісії, демонструє виготовлені наочні посібники, вносить пропозиції щодо поліпшення підготовки до практики, її організації і проведення.

Загальна оцінка діяльності студента-практиканта – комплексна. Вона висловлюється членами комісії, враховуючи оцінки групового методиста, керівників практик від кафедр педагогіки та психології. При виставленні загальної оцінки враховується кожен вид роботи:

- навчальна робота з фаху;
- позакласна робота з фаху;
- ведення щоденника (включаючи фіксацію виконаної роботи, аналіз уроків і виховних заходів);
- виховна робота (позакласна робота в прикріпленому класі, якість проведеного залікового виховного заходу і оформлення його методичної розробки, характеристика, дана класним керівником);
- психолого-педагогічна характеристика класу (IV курс);
- вивчення професійних інтересів і намірів класу (V курс);
- науково-дослідницька робота в школі.

При оцінюванні роботи студентів-практикантів береться до уваги також культура оформлення матеріалів звітної документації.

Якщо студент не виконав хоча б одного виду завдань педагогічної практики – загальна позитивна оцінка йому не виставляється. Остаточні підсумки педагогічної практики підводяться на науково-практичній конференції на історичному факультеті. Її завдання:

- підведення підсумків навчально-виховної роботи студентів-практикантів;
- виявлення досягнень і недоліків в їхній роботі;
- оцінка теоретичної і практичної підготовки студентів до навчально-виховної роботи у школі;
- оцінка якості роботи з організації практики її керівниками;
- планування заходів із дальшого поліпшення практики.

Основний зміст підсумкової конференції складають доповіді із узагальнення досвіду роботи студентів з окремих питань організації навчально-виховного процесу в школі. До конференції організуються виставки наочних посібників, дидактичних матеріалів, кращих матеріалів звітної документації, підготовлених студентами-практикантами під час проходження практики.

III. ДОДАТКИ.

Додаток 1.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ КОНСПЕКТУ УРОКУ З ІСТОРІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Викладач кафедри _____
_____ (підпис)
_____ (дата)

КОНСПЕКТ УРОКУ

з історії України (всесвітньої історії), розроблений студентом _____ курсу
_____ факультету _____ (П.І. по Б.)
для проведення в _____ класі _____ школи.

ТЕМА уроку: _____

МЕТА уроку: освітня: _____

виховна: _____

розвиваюча: _____

Методи і прийоми роботи: _____

Тип уроку: _____

Обладнання: _____

Література: _____

Хід уроку:

1. Організація класу.

УРОК ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ.

1. Актуалізація.	5. Осмислення.
2. Мотивація.	6. Узагальнення і систематизація.
3. Тема, мета, завдання.	7. Підсумки.
4. Первинне сприйняття і усвідомлення.	8. Домашнє завдання.

УРОК ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ

1. Актуалізація.	б) в самостійній роботі;
2. Мотивація.	6. Відпрацювання прийому у змінній ситуації.
3. Тема, мета, завдання.	7. Відпрацювання прийому у новій ситуації.
4. Введення прийому.	8. Перевірка та оцінка роботи.
5. Відпрацювання прийому у знайомій ситуації:
а) в колективній роботі;	9. Домашнє завдання

УРОК ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ, НАВИЧОК І ВМІНЬ

1. Актуалізація.
2. Мотивація.
3. Тема, мета, завдання.
4. Засвоєння нових знань, умінь.
5. Формування елементарних навичок і вмінь, застосування їх у стандартних умовах.
6. Творче застосування в умовах, які постійно змінюються.
7. Підсумки.
8. Домашнє завдання.

УРОК УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЇ

1. Актуалізація.
2. Мотивація.
3. Тема, мета, завдання.
4. Узагальнення окремих фактів, явищ, подій.
5. Повторення і узагальнення понять і засвоєння відповідної їм системи знань.
6. Повторення і систематизація основних теоретичних положень.
7. Підсумки.
8. Домашнє завдання.

УРОК КОНТРОЛЮ І КОРЕКЦІЇ

1. Актуалізація.
2. Мотивація.
3. Тема, мета, завдання.
4. Перевірка знань і вмінь.
5. Перевірка глибини осмислення і ступені узагальнення знань.
6. Застосування знань в старих умовах.
7. Застосування знань в нових умовах.
8. Перевірка виконання завдань.
9. Підсумки.
10. Домашнє завдання.

КОМБІНОВАНИЙ УРОК (приклад)

- 5) Актуалізація.
2. Мотивація.
3. Тема, мета, завдання.
4. Вивчення нового матеріалу, його сприйняття, усвідомлення і осмислення.
5. Первинне застосування нових знань.
6. Засвоєння вмінь і навичок в готовому вигляді.
7. Засвоєння вмінь і навичок в нестандартних умовах.
8. Самостійна робота і її перевірка.
9. Підсумки.
10. Домашнє завдання.

ПАМ'ЯТКА САМОАНАЛІЗУ УРОКУ ІСТОРІЇ СТУДЕНТОМ-ПРАКТИКАНТОМ

1. Що використали при підготовці до уроку (методичну, дидактичну літературу, наукові джерела, періодику...)?
2. Яку роль відводите даному уроку в системі уроків теми (як даний урок пов'язаний з попереднім і наступним)?
3. Як визначили мету і завдання уроку? Чим керувалися при цьому?
4. Виходячи з чого вибирали тип уроку і розробили його структуру?
5. Поясніть вибір методів і прийомів навчання. Чи виправдали вони себе, чи вдалося реалізувати поставлені завдання?
6. Як планували діяльність учнів на уроці? Які види діяльності для формування загальнонавчальних і предметних умінь та навичок ви застосовували?
7. Які труднощі виникли у всього класу і в окремих учнів? Як учні їх подолали?
8. Які наочні посібники і ТЗН застосовували, в чому їх психолого-педагогічна цінність?
9. Які з поставлених завдань не вдалося реалізувати і, на ваш погляд, чому? Які вбачаєте шляхи усунення недоліків?
10. Оцініть проведений урок. Оцінку обґрунтуйте.

Додаток 3.

СХЕМА АНАЛІЗУ УРОКУ З ІСТОРІЇ

1. Науковий рівень уроку. Відповідність його змісту сучасному розвитку науки, програмі, підручнику; доцільність доповнення вчителя, зв'язок із життям.
2. Здійснення педагогічного задуму уроку. Мета, завдання і тип уроку, його місце в системі навчання. Широта педагогічного задуму (знання, виховання, розвиток). Структура уроку та її відповідність задуму (актуалізація і корекція опорних знань учнів, мотивація навчальної діяльності, усвідомлення і осмислення матеріалу).
Джерела, на основі яких вивчається подія. Дидактичне обладнання і його реалізація.
Уміння вчителя групувати навчальний матеріал навколо основного, провідних положень. Ідея опори .
Створення системи знань, використання міжкурсових і міжпредметних зв'язків.
Педагогіка співробітництва. Пізнавальна діяльність учнів на уроці і керівництво нею (висока, середня, низька). Використання різноманітних видів самостійної роботи учнів, індивідуалізація навчання.
Створення емоційної, творчої атмосфери на уроці. Ступінь інтересу.
Узагальнення знань.
Домашнє завдання (інструктаж, перевантаження, час).
Мова вчителя (темп, правильність, виразність, гучність).
Помилки щодо змісту і методики проведення уроку.

- Результативність уроку (досягнення освітньої, виховної і розвиваючої мети).
3. Загальні висновки про урок. Рівень уроку (високий, середній, низький). Пропозиції.

Додаток 4.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ І ФОРМИ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ

Масова	Групова	Індивідуальна
Історичні вечори	Історичний гурток	Читання історичної літератури
Лекції й бесіди	Історичні товариства й клуби	Відвідування бібліотеки
Вікторини і конкурси	Походи й експедиції	Робота в музеї
Олімпіади	Випуск історичних газет, часописів	Написання рефератів, доповідей
Конференції	Лекторії	Виконання творчих завдань
Перегляд фільмів	Факультатив	
“Тиждень історії” в школі		

Додаток 5.

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

1. Письмовий звіт студента про роботу у школі, завірений директором школи.
2. Конспекти проведених уроків з історії України та всесвітньої історії.
3. Конспект виховного заходу з предмету.
4. Конспект одного виховного заходу.
5. Щоденник практики.
6. Завдання з психології.
7. Вивчення передового педагогічного досвіду.

ВИМОГИ ДО ЗВІТУ

Титульний лист має такий вигляд:

Звіт
Студента _____ курсу _____ факультету
Спеціальності (шифр, назва) _____

_____ (прізвище, ім'я та по батькові)
про проходження практики в _____
_____ (назва навчального закладу)
_____ (місцезнаходження закладу)
Груповий методист _____
Керівник практики _____
від кафедри педагогіки _____
Керівник практики _____
від кафедри психології _____

Схема звіту студента-практиканта

I. Навчальна робота

1. Загальні відомості про місце і час проходження практики.
2. Відвідування уроків:
 - а) з спеціальності;
 - б) з інших предметів.
3. Проведення уроків самим студентом:
 - а) кількість проведених уроків, їх критична оцінка:
 - чи вдалось провести уроки всіх основних типів (якщо ні, вказати причину);
 - труднощі, які були при плануванні, у підготовці та в процесі проведення уроку або частини його, як їх подолали;
 - б) засоби, що використовувались для активізації розумової діяльності учнів на уроці;
 - в) які навчальні посібники виготовив, оцінка їх та роль на уроці.
4. Перевірка зошитів, письмових робіт, щоденників учнів.

5. Робота з невстигаючими учнями, її результати.
6. Індивідуальна та диференційована робота з учнями, її результати.
7. Позакласна робота з спеціальності, її зміст (тематика та форми проведення заходів, їх кількість, ознайомлення з роботою гуртка, проведення факультативних занять в школі та ін.).
8. Виготовлення наочності.
9. Труднощі у виконанні завдань педпрактики з навчальної роботи, шляхи їх подолання.
10. Оволодіння уміннями та навичками проведення навчальної роботи.
11. Загальні висновки про навчальну роботу.

II. Виховна робота.

1. Клас, за яким прикріплений студент. Прізвище, ім'я, по батькові класного керівника.
2. Спостереження за роботою класного керівника, відвідування проведених ним виховних заходів (загальні враження).
3. Відвідування позакласних виховних заходів, проведених іншими студентами (кількість, короткий аналіз).
4. Зміст роботи, проведеної студентом як помічником класного керівника (як класним керівником):
 - а) вивчення колективу класу та окремих учнів;
 - б) організація колективних позакласних заходів, тема залікового виховного заходу;
 - в) керівництво суспільно-корисною працею учнів;
 - г) індивідуальна робота з учнями;
 - д) робота з батьками учнів.
5. Труднощі у підготовці та проведенні виховних заходів.
6. Ознайомлення із системою виховної роботи школи.
7. Оволодіння вміннями та навичками організації і проведення виховної роботи.
8. Загальні висновки про виховну роботу.

III. Методична робота.

1. Бесіди з директором школи, його заступниками, класним керівником та вчителями (вказати теми бесід).
2. Участь у роботі педагогічних рад, методичних секцій та об'єднань.
3. Ознайомлення з документацією та планами роботи школи (вказати конкретно).
4. Вивчення досвіду роботи кращих учителів.
5. Ознайомлення з психолого-педагогічною та методичною літературою під час практики.

IV. Науково-дослідницька робота.

1. Тема науково-дослідницької роботи; вивчена література з теми; опис спостережень (експериментів, анкетувань) за темою дослідження.
2. Теми виступів на методичних семінарах.
3. Банк педагогічного досвіду.

V. Висновки.

1. Що дала педпрактика студенту.
2. Позитивне в організації та проведенні практики.
3. Виявленні недоліки (конкретно які), шляхи їх подолання (пропозиції).
4. Пропозиції щодо підготовки, організації і проведення практики.

VI. Список використаної літератури.

Дата

Підпис студента-практиканта

Примітка: звіт підписується і оцінюється керівником від бази практики і разом з іншими документами подається на перевірку керівнику практики від університету. Звіт практики захищається (із диференційованою оцінкою) студентом в комісії, призначеній деканатом.

Додаток 8

СХЕМА МЕТОДИЧНОЇ РОЗРОБКИ ПОЗАКЛАСНОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Титульна сторінка

«Затверджую:»

Керівник практики

від кафедри педагогіки: _____

класний керівник: _____

“ ____ ” _____ 20__ року

Тема виховного заходу

Конспект виховного заходу, розроблений студентом ____ курсу

_____ факультету

(прізвище, ім'я, по-батькові)

_____ для проведення в ____ класі _____ школи

“ ____ ” _____ 20__ року

I. Загальна характеристика виховного заходу

1. Виховна, пізнавальна та розвивальна мета.
2. Форма проведення (класна година, диспут, колективна творча справа, екскурсія тощо).
3. Місце проведення заходу і його тривалість.
4. Обладнання.
5. Використана література, методичні розробки тощо.

II. Зміст виховного заходу (загальний варіант)

1. Вступна частина: вступне слово учителя, організація заходу, актуалізація теми заходу.
2. Основна частина: викладення інформаційного матеріалу, обговорення дискусійних питань, розв'язання поставлених практичних завдань, реалізація підготовленого сценарію.

3. Заключна частина: підведення підсумків, рекомендації і пропозиції учням.

III. Опис виховного заходу, що проводиться у формі колективної творчої справи (далі КТС)

1. Попередня робота вихователя: доведення мети і завдань КТС до учнів, зацікавлення їх творчою роботою.
2. Колективне планування КТС, робота у мікроколективах, розподіл обов'язків.
3. Колективна підготовка справи: робота з мікроколективами, консультації, репетиції фрагментів (при потребі), підбір ведучого (ведучих), стимулювання спільної роботи.
4. Сценарій проведення колективної творчої справи: письмовий та усний аналіз.
5. Виконання прийнятих рішень, реалізація пропозицій, зроблених у процесі обговорення.

Додаток 9.

СХЕМА АНАЛІЗУ (САМОАНАЛІЗУ) ПОЗАКЛАСНОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

1. Дата проведення заходу.
2. Прізвище, ім'я, по батькові студента-практиканта.
3. Актуальність і вмотивованість теми заходу. Відповідність її віковим особливостям, запитам та інтересам учнів. Участь школярів у виборі теми.
4. Чіткість, конкретність формулювання мети заходу, сприйняття її учнями.
5. Доцільність вибору даної форми проведення заходу. Її відповідність психофізіологічним особливостям школярів. Врахування можливості активної участі в обраній формі заходу всіх чи більшості учнів
6. Доцільність вибору місця, часу і тривалості заходу, відповідність їх меті і віковим особливостям школярів.
7. Наявність і продуманість плану чи програми підготовки виховного заходу. Конкретність доручень учням. Активність та ініціативність учнів у процесі підготовки. Рівень розуміння ними змісту організаторської діяльності. Відповідальність за вчасне і правильне виконання доручень. Співробітництво вчителя і учнів у процесі підготовки.
8. Доцільність підбору обладнання, якості оформлення аудиторії.
9. Точність і організованість початку. Мотивація діяльності вчителя й учнів. Прийоми активізації школярів на початку заходу.
10. Змістовність заходу. Достовірність, науковість та емоційна насиченість фактичного матеріалу, зв'язок його з життям, опора на життєвий досвід учнів. Відповідність змісту віковим особливостям учнів. Повнота і послідовність викладу матеріалу.
11. Доцільність відбору методів і методичних прийомів. Наявність елементів дискусії. Використання фронтальної, групової та індивідуальної форм організації діяльності. Стимулювання діяльності школярів. Раціональне використання наочності, ТЗН. Уважність, дисциплінованість, зацікавленість учнів.
12. Рівень педагогічної майстерності студента-практиканта. Уміння встановити гуманні і демократичні взаємини між усіма учасниками заходу. Стиль

педагогічного спілкування. Педагогічний такт. Культура мовлення. Організаторські вміння.

13. Організованість завершення виховного заходу. Участь школярів у підведенні підсумків, прийнятті рішень, виробленні пропозицій, програми наступних дій.

14. Загальні висновки:

- досягнення мети, реалізація пізнавальних, виховних, розвивальних можливостей заходу;
- ступінь задоволення учнів проведенням заходу;
- формуванню яких особистісних рис та якостей особливо сприяло проведення заходу;
- які можливості для дальшого поліпшення виховної роботи розкриває проведення заходу.

Додаток 10.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА ЗВІТУ ПРО ВИВЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ ГРУПИ

1. Загальні відомості про учнівську групу (школа; клас; кількість учнів; статевий та віковий склад; спеціалізація, якщо така існує; тривалість існування групи).
2. Структура класу:
 - а) офіційна – перелік посад, розподіл обов'язків між ними, система підпорядкування, рівень авторитетності учнів, що займають посади; чим його можна пояснити;
 - б) неофіційна – її співвідношення з офіційною, популярні, не популярні, ізольовані учні в класі; якості особистості, які найвище оцінюються в групі. Поділ класу на мікрогрупи, причини їх існування;
 - в) взаємини між учнями: емоційний клімат у групі, прояви взаємодопомоги, співвідношення міри вимогливості до себе і до інших, стиль та мотиви спілкування між учнями, особливості стосунків хлопчиків і дівчат. Негативні прояви у стосунках: частота та зміст конфліктів, проблема непопулярних та ізольованих членів групи, байдужість один до одного, труднощі в спілкуванні, способи коригування та оптимізації взаємовідносин.
3. Відносини учнівської групи із:
 - а) вчителем (стиль керівництва класом, його зв'язок із характером міжучнівських стосунків; характеристика контактів з учнями, рівень авторитетності);
 - б) іншими учнівськими групами – одновіковими (суперництво, співробітництво, доброзичливість, взаємодопомога, стосунки лідерів); різновіковими (старшими, молодшими);
 - в) позашкільними групами (спортивні секції, неформальні угруповання).
4. Спрямованість учнівської групи:
 - а) навчально-пізнавальна – рівень успішності, дисципліни, знань, ставлення до відмінників, до невстигаючих;
 - б) професійна – наявність різноманітних форм професійної підготовки, ставлення до них учнів; рівень професійних знань, умінь, навичок та зацікавленості майбутньою професією;

в) егоїстична – перевага особистих інтересів над інтересами класу, низький рівень контактності, обмеженість у спілкуванні в позаурочний час, байдуже ставлення до товаришів;

г) гуманістична – прояви взаємодопомоги, зацікавленість справами один одного, змістовні та інтенсивні контакти.

Визначити переважну спрямованість групи.

5. Висновки:

- рівень організованості учнівської групи (забезпечує, чи ні самоуправління та самовиховання);
- педагогічні засоби підвищення організованості класу та активізації його виховних можливостей.

Методи вивчення учнівської групи

1. Спостереження за певною схемою.
2. Соціометрія.
3. Референтометрія.
4. Опитування (анкета, бесіда, інтерв'ю).
5. Вивчення шкільних та класних документів.

Додаток 11.

Методика 1. Соціометрія (Оцінка міжособистісних емоційних зв'язків у групі)

I. Процедура проведення

1. Проводиться з усім класом.
2. Учні записують своє прізвище на окремому аркуші паперу. Практикант повідомляє, що отримані результати не розголошуються, за них не виставляють оцінок, а потрібні вони для організації цікавої роботи в класі (це зауваження стосується і всіх наступних методик).
3. Нижче пропонується під номером «1» записати відповідь на питання типу «З ким би ти хотів відвідати кінотеатр?», «З ким би ти хотів провести дозвілля?». Зміст питання спрямований на виявлення симпатій-антипатій. Зрозуміло, що питання «З ким би ти хотів сидіти під час контрольної роботи, або виконувати домашні роботи» для цієї мети не підходять. Необхідно попередити учнів, що кожен може записати будь-яке, але тільки одне прізвище і тільки товариша з свого класу. Переходити до наступного етапу можна, коли переконались у тому, що кожен записав обране ним прізвище.
4. Пропонуємо під номером «2» записати прізвище ще одного (і не більше) товариша. Переконаємося в тому, що учні встигли записати і просимо назвати ще одне – третє і останнє – прізвище товариша з класу.
5. Відповіді збираємо – вони становлять матеріал для подальшої обробки.

II. Обробка результатів

№ п/п	Список учнів	Кількість учнів у класі								
		1	2	3	4	5	6	7	...	20
1.	Антоненко				1		3	2		
2.	Анрієвський						3	2		1

3.	Бочаровський				2	1	3			
4.									
5.									
6.	Іваненко	3	2	1						
7.	Петренко	1	2			3				
...										
20.	Собко		1	2			3			
N = 20	Сума балів						12			

Складаємо таблицю. У 1-й колонці – список прізвищ всіх учнів класу. Кількість наступних колонок дорівнює кількості учнів у класі. У цих колонках позначаємо прізвища учнів числами, які відповідають порядку прізвища у списку з 1-ої колонки.

Наприклад, у 1-й колонці прізвище Бочаровський розташоване у списку третім, йому відповідає колонка із № 3. Тепер потрібно звернутись до відповідей учнів. Результати кожного опитуваного фіксуємо в таблиці таким чином. Припустимо, Андрієвський назвав послідовно прізвища Іваненка, Петренка, Собка. Обраний 1-м (Іваненко) отримує 3 бали, 2-м (Петренко) — 2 бали, 3-м (Собко) – 1 бал.

У клітинці на перехресті, горизонтального рядка з прізвищем Андрієвський і вертикальною колонкою із № 6, під яким знаходиться в списку прізвище Іваненко ставимо 3 бали. У клітинці на перехресті з вертикальною колонкою № 7 (відповідає місцю Петренко) ставимо 2 бали. Аналогічно виставляємо 1 бал Собку у відповідній клітинці. Таким чином вносимо в таблицю дані всіх опитуваних. Під кожною колонкою, позначеною числами, записуємо суму балів. Наприклад, під колонкою 6 записано суму 12 балів. Такі дані підраховуємо для всіх учнів. За їх значенням робимо висновки про соціометричну структуру класу. Учні, які набрали більше ніж $(N + 1)/2$ бал (N — кількість учнів в класі) належать до групи популярних, яка називається «актив», менше — до групи пасивних. Серед активу виділяються 1-2 учні, які набрали максимальну кількість балів. Це лідери або «зірки». Учні, які не отримали жодного балу – ізольовані в системі міжособистісних відносин школярів класу.

Додаток 12.

Методика 2. Оцінка задоволеності відносинами з ровесниками і характером навчальної діяльності

Процедура проведення:

1. Проводиться з усім класом.
2. Кожен учень записує своє прізвище на аркуші і обирає один з можливих варіантів відповіді:
 - 1) повністю задоволений;
 - 2) задоволений;
 - 3) не задоволений;
 - 4) зовсім не задоволений;
 - 5) не знаю.

Під № 1 він записує відповідь на питання: Наскільки ти задоволений відносинами з учнями твого класу?

Під № 2 — відповідь на питання: «Наскільки ти задоволений своїм навчанням у школі?».

Обробка результатів:

1. Знайти коефіцієнт задоволеності для всього класу: а) відносинами з однокласниками; б) навчанням у школі. Порядок обчислення однаковий:

$$p = \frac{n_1 \times 1 + n_2 \times 0,5 + n_3 \times 0 + n_4 \times (-0,5) + n_5 \times (-1)}{n}$$

n_1 – кількість учнів, що обрали відповідь № 1 (повністю задоволений);

n_2 – кількість учнів, що обрали відповідь № 2;

n_3 – кількість учнів, що обрали відповідь № 3;

n_4 - № 4;

n_5 - № 5;

n – кількість учасників опитування.

2. Оцінка коефіцієнту задоволеності: чим коефіцієнт ближчий до 1, тим вища міра задоволеності даною стороною життя; чим ближчий до (-1), тим нижча міра задоволеності.
3. Висловити пропозиції щодо виховної роботи в цьому класі.

Додаток 13.

Методика 3. Визначення емоційної єдності групи

1. Проводиться з усім класом. Виконується кожним індивідуально, шляхом запису відповідей на окремому аркуші. Учні повідомляється інструкція.

«Мета нашої роботи визначити, який настрої панує у вашому класі. Вам зачитують 14 пар полярних тверджень. Ви повинні оцінити, до якого з двох протилежних тверджень схиляється ваша думка. Оцінку слід дати шляхом вибору одного з чисел від 7 до 1. Числа мають таке значення: 7(1) – повністю згоден з 1(2)-м твердженням; 6(2) – майже згоден з 1(2) твердженням; 5(3) — швидше згоден з 1(2) твердженням; 4 – не згоден із жодним твердженням.

Ваш запис повинен складатись з номера твердження та оцінки до нього. Наприклад: запис 5.6 означає, що до п'ятої пари ви обрали оцінку 6.

1. У колективі переважає Переважає песимістичний тон. життєрадісний настрої.
2. Між членами доброзичливість у відносинах, взаємні симпатії. Між членами конфлікти, агресивність, антипатія.
3. Між угрупованнями в колективі існує взаєморозуміння. Угруповання в межах колективу конфліктують.
4. Учнім подобається брати участь у спільних справах, разом проводити дозволя. Учні уникають участі у спільних справах, неконтактні між собою.
5. Успіхи і невдачі товариша Члени групи байдужі до справ свого

викликають активну співучасть товариша. інших.	
6. Взаємовідносини характеризуються підтримкою, критика добро зичливістю, зауваження висловлюються з добрими намірами.	Члени групи зловтішаються невдачами інших, критика у вигляді відкритих або прихованих звинувачень.
7. Учні поважають думку один одного.	Учні нетерпимі до думки своїх друзів.
8. У важких ситуаціях група діє за принципом “один за всіх і всі за одного”.	У важких ситуаціях група розгублюється.
9. Успіхи і невдачі групи в цілому кожен член переживає як власні.	Успіхи і невдачі групи не знаходять відгуку у кожного.
10. Група активна, сповнена енергії.	Група пасивна, байдужа.
11. Новачкам група допомагає адаптуватись.	До новачків нерідко проявляється ворожість.
12. Група швидко відгукується, якщо потрібно зробити корисну справу.	Групу неможливо організувати на спільну справу, у кожного свої інтереси.
13. У групі справедливе ставлення до всіх.	У групі є привілейовані і ті, ким нехтують.
14. Заохочення всієї групи педагогом викликає почуття гордості у всіх.	До заохочень колективу його члени байдужі.

Обробка:

Знайти суму всіх визначених чисел і розділити її на 14. Це індивідуальна оцінка психологічного клімату в класі. Сума всіх індивідуальних оцінок, розділена на кількість опитуваних — середній коефіцієнт суб'єктивних оцінок. Цей коефіцієнт має такі значення:

- а) 1-3,5 – в учбовій групі негативний психологічний клімат. Мають місце байдужість, емоційний дискомфорт, висока конфліктність, відсутність впевненості у своїх товаришах;
- б) 3,6-5,4 — невірноважений психологічний клімат: настрій у класі коливається, взаємні симпатії вибіркові, відсутня емоційна єдність, спостерігаються застійні явища в розвитку групи;
- в) 5,5-7,0 — мажорний психологічний настрій. Учні відчувають радість у спілкуванні між собою, відносини будуються переважно на взаємній симпатії, група згуртована, активна, демократична, нормально розвивається.

Додаток 14.

АНКЕТА

на визначення професійних інтересів та намірів старшокласників

1. Назвіть ваші улюблені навчальні дисципліни.
2. Назвіть ваші навчальні дисципліни, яких ви не любите.
3. Назвіть професії, які вам подобаються.
4. Назвіть професії, які вам не подобаються.

5. Чим ви любите займатися у вільний час?
6. Які гуртки, секції, факультативи відвідуєте або відвідували?
7. У якій громадській роботі школи (класу) брали участь?
8. Скільки часу, зазвичай, забирає приготування уроків?
9. Яка сфера діяльності або знань з наведених нижче вас цікавить найбільше:
 - а) природничо-наукова (хімія, біологія, медицина, геологія, сільське господарство);
 - б) точні науки (математика, фізика);
 - в) суспільно-наукова (історія, філософія, економіка, право);
 - г) гуманітарна (література, журналістика, лінгвістика, педагогіка, психологія);
 - д) мистецтво (музичне, театральне, образотворче);
 - ж) або ж певні інтереси відсутні.
10. Яку професію ви вирішили обрати?
11. Чи визначили ви шляхи її отримання?
12. Що приваблює вас в обраній професії:
 - а) умови праці;
 - б) сам процес трудової діяльності;
 - в) високе матеріальне забезпечення;
 - г) рухлива робота і можливість отримувати нові враження;
 - д) спокійна робота;
 - е) високий ступінь відповідальності;
 - ж) самостійне прийняття рішень;
 - з) виникнення важких або, навіть, небезпечних ситуацій;
 - к) контакти з людьми;
 - л) можливість творчої діяльності;
 - м) часті відрядження;
 - н) можливість створювати щось власними руками;
 - о) робота на свіжому повітрі;
 - п) романтичність;
 - р) корисність результатів;
 - с) незалежність;
 - т) перспективність (професійний ріст, просування по службовій драбині);
 - у) близькість до місця проживання;
 - ф) ваш варіант

Додаток 15.

Узагальнююча таблиця на весь клас

№	Питання анкети-оптанта	Розподіл учнів класу у %
1.	Улюблені навчальні дисципліни: <ul style="list-style-type: none"> • Алгебра • Геометрія • Фізика 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Хімія • Рідна мова • Іноземна мова • Фізичне виховання • Інші (дописати за відповідями учнів) 	
2.	<p>Навчальні дисципліни, яких не люблять:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Алгебра • Геометрія • Фізика • Хімія • Рідна мова • Іноземна мова • Фізичне виховання • Інші (дописати за відповідями учнів) 	
3.	<p>Професії, які подобаються учням</p> <ul style="list-style-type: none"> • Лікар • Вчитель • Банкір • Будівельник • Секретар • Художник • Інші (дописати за відповідями учнів) 	
4.	<p>Професії, які не подобаються учням</p> <ul style="list-style-type: none"> • Лікар • Вчитель • Банкір • Будівельник • Секретар • Художник • Інші (дописати за відповідями учнів) 	
5.	<p>Чим учні полюбилися займатися у вільний час?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Читати • Працювати в Інтернеті • Інше (дописати за відповідями учнів) 	
6.	<p>Які гуртки, секції, факультативи відвідують або відвідували учні?</p> <ul style="list-style-type: none"> • З математики • З рідної мови • З географії • Інші (дописати за відповідями учнів) 	
7.	<p>У якій громадській роботі школи (класу) брали участь?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Організація вечорів • Забезпечення санітарного стану класу 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд за квітами • Інше (дописати за відповідями учнів) 	
8.	Скільки часу, зазвичай, забирає щоденне приготування уроків? <ul style="list-style-type: none"> • До 1 години • 1-2 години • 3-4 години • Більше 4-х годин 	
9.	Яка сфера діяльності або знань з наведених нижче цікавить учнів:	
	<ul style="list-style-type: none"> • природничо-наукова (хімія, біологія, медицина, геологія, сільське господарство) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • точні науки (математика, фізика); 	
	<ul style="list-style-type: none"> • суспільно-наукова (історія, філософія, економіка, право) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • гуманітарна (література, журналістика, лінгвістика, педагогіка, психологія); 	
	<ul style="list-style-type: none"> • мистецтво (музичне, театральне, образотворче); 	
	<ul style="list-style-type: none"> • певні інтереси відсутні 	
10.	Яку професію вирішили обрати учні <ul style="list-style-type: none"> • Лікар • Вчитель • Банкір • Будівельник • Секретар • Художник • Інші (дописати за відповідями учнів) 	
11.	Чи визначили учні шляхи її отримання <ul style="list-style-type: none"> • Так • Ні • Не зовсім 	
12.	Що приваблює учнів в обраній професії	
	<ul style="list-style-type: none"> • умови праці 	
	<ul style="list-style-type: none"> • сам процес трудової діяльності 	
	<ul style="list-style-type: none"> • високе матеріальне забезпечення 	
	<ul style="list-style-type: none"> • рухлива робота і можливість отримувати нові враження 	
	<ul style="list-style-type: none"> • спокійна робота 	
	<ul style="list-style-type: none"> • високий ступінь відповідальності 	
	<ul style="list-style-type: none"> • самостійне прийняття рішень 	
	<ul style="list-style-type: none"> • виникнення важких або, навіть, небезпечних ситуацій 	
	<ul style="list-style-type: none"> • контакти з людьми 	

	• можливість творчої діяльності	
	• часті відрядження	
	• можливість створювати щось власними руками	
	• робота на свіжому повітрі	
	• романтичність	
	• корисність результатів	
	• незалежність	
	• перспективність (професійний ріст, просування по службовій драбині);	
	• близькість до місця проживання	
	• Інше	

Додаток 16.

Диференційно-діагностичний опитувальник (ДДО)

1а	Доглядати за тваринами	1б	Обслуговувати машини, прилади (регулювати, стежити)
2а	Допомогати хворим людям	2б	Складати таблиці, схеми, програми обчислювальних машин
3а	Стежити за якістю книжкових ілюстрацій, плакатів, художніх листівок тощо	3б	Стежити за станом, розвитком рослин
4а	Обробляти матеріали (дерево, тканину, метал, пластмасу)	4б	Доводити товари до споживача (рекламувати, продавати)
5а	Обговорювати науково-популярні видання, статті, книги	5б	Обговорювати художні твори
6а	Вирощувати молодняк — тварин будь-якої породи	6б	Тренувати ровесників (або молодших) у виконанні певних дій (трудових, навчальних, спортивних)
7а	Копіювати малюнки, зображення, настроювати музичні інструменти	7б	Керувати якимось грузовим, підйомним транспортним засобом (кран, трактор, тепловіз)
8а	Повідомляти, пояснювати людям потрібну їм інформацію (у довідковому бюро, на екскурсії тощо)	8б	Художньо оформляти виставки, вітрини, брати участь в підготовці концертів, п'єс
9а	Ремонтувати вироби, речі (одяг, техніку), житло	9б	Шукати і виправляти помилки в текстах, таблицях, малюнках
10а	Лікувати тварин	10б	Виконувати обчислення, розрахунки
11а	Селекціонувати нові види рослин	11б	Конструювати, проектувати нові види промислових виробів (машини, одяг, продукти харчування)
12а	Аналізувати суперечки, сварки між людьми, переконувати, роз-	12б	Копатися в кресленнях, схемах, таблицях (перевіряти, наводити

	яснювати, заохочувати, карати		порядок тощо)
13а	Спостерігати, вивчати роботу гуртків художньої самодіяльності	13б	Спостерігати, вивчати життя мікробів
14а	Обслуговувати, ремонтувати медичні прилади і апарати	14б	Надавати людям медичну допомогу при пораненнях, опіках тощо
15а	Складати точні описи явищ, подій, за якими спостерігали; звіти про вимірювання об'єктів тощо	15б	Художньо описувати, зображати уявні події та ті, за якими спостерігали
16а	Робити лабораторні аналізи в лікарні	16б	Приймати, оглядати хворих, розмовляти з ними, призначати лікування
17а	Фарбувати або розписувати стіни приміщень, поверхню виробів	17б	Здійснювати монтаж будівлі або збирати машини, прилади
18а	Організовувати культпоходи ровесників або молодших школярів в театри, музеї, на екскурсії, в турпоходи тощо	18б	Грати на сцені, брати участь у концертах
19а	Виготовляти креслення деталей виробу (машини, одягу), будувати будівлі	19б	Займатися кресленням, копіюванням карт, креслень
20а	Боротися із захворюваннями рослин та шкідниками лісу й саду	20б	Працювати на клавішних машинах (друкарська машина, телетайп, наборна машина тощо)

Додаток 17.

Лист відповідей ДЮ

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Клас _____ Дата _____

1а	1б	2а	2б	3а
3б	4а	4б	5а	5б
6а		6б		7а
	7б	8а		8б
	9а		9б	
10а			10б	
11а	11б	12а	12б	13а
13б	14а	14б	15а	15б
16а		16б		17а
	17б	18а		18б
	19а		19б	
20а			20б	

Обробка результатів

Скласти узагальнюючу таблицю

№	Тип професії, який переважає	Розподіл учнів класу у %
1.	“людина — природа”	
2.	“людина — техніка”	
3.	“людина — людина”	
4.	“людина — знакова система”	
5.	“людина — художній образ”.	

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ЗВІТУ

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет _____

ЗВІТ

про вивчення професійних інтересів і намірів
учнів _____ класу _____

(Назва загальноосвітнього навчального закладу)

(Прізвище, ім'я, по батькові практиканта)

(курс _____ група _____ форма навчання _____)

у період з «___» _____ 20__ р. до «___» _____ 20__ р.

Кам'янець-Подільський
20__ р.

IV. ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ

I. Джерела:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Історія в школах України. – 2004. – № 2.
2. Державна національна програма „Освіта” (Україна „XXI століття”) // Освіта. – 1993. – № 44-46.
3. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Історія України. Всесвітня історія. 10-11 класи // Історія в школах України. – 2010. – № 11-12.
4. Про організацію навчально-виховного процесу в 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів і вивчення закладів і вивчення базових дисциплін в основній школі. Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-368 від 24.05.2013 року // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 7-8.

II. Підручники та посібники:

1. Вороліс М.Г. Методика викладання історії в середній загальноосвітній школі (I-III ступенів) / М.Г.Вороліс. – Вінниця, 2005.
2. Вяземский Е.Е. Теория и методика преподавания истории: Учебник для студентов высших учебных заведений/ Е.Е.Вяземський, О.Ю.Стрелова. – М., 2003.
3. Курилів В. Методика викладання історії / В.Курилів. – Львів-Торонто, 2003.
4. Мельник Л.Г. Методика викладання історії в середній школі / Л.Г.Мельник. – К., 1974.
5. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в середній школі / О.Пометун, Г.Фрейман. – К., 2006.
6. Степанищев А.Т. Методика преподавания и изучения истории. В 2-х частях / А.Т.Степанищев. – М., 2002.
7. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе / М.Т.Студеникин. – М., 2000.
8. Турянская О.Ф. Методика преподавания истории в школе (в схемах и таблицах) Методическое пособие для организации самостоятельной работы по предмету / О.Ф.Турянская. – Лучанск, 1999.

III. Монографії та статті:

1. Актуальные вопросы методики обучения истории в средней школе. Пособие для учителя / Под ред. Колоскова А.М. – М., 1984.
2. Алексеева М.Я. Организация научно-исследовательской деятельности на уроках истории / М.Я.Алексеева // Преподавание истории и обществознания в школе. – 2003. – № 4.

3. Баханов К. Облік індивідуальних досягнень учнів у навчанні історії / К.Баханов // Історія в школах України. – 1999. – № 2.
4. Баханов К. Способи фіксації навчального матеріалу на уроках історії / К.Баханов // Історія в школах України. – 1997. – № 4.
5. Баханов К. Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів з історії: Компетентнісно-орієнтований підхід / К.Баханов // Історія в школах України. – 2004. – № 6.
6. Бакунин В.М. Методические аспекты экскурсионной деятельности / В.М.Бакунин // Преподавание истории в школе. – 2002. – № 10.
7. Баранов П.А. Индивидуальный учебный план учащегося в системе профильного обучения истории / П.А.Баранов, С.В.Шевченко // История и обществознание в школе. – 2008. – № 8.
8. Бельдюга О. Літературно-музична вистава «Козацькому роду – нема переводу» Історія України 8 клас / О.Бельдюга // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 7-8.
9. Борисов С. Хронологічні завдання на уроці історії / С.Борисов // Історія в школі. – 1998. – № 9.
10. Василенко В. Ефективність впровадження міжпредметних інтеграційних зв'язків історії та трудового навчання з метою формування цілісної системи знань в учнів 5-6 класі / В.Василенко, О.Кожем'яка // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 9.
11. Виноградова М.В. Проектная деятельность учащихся X класса на уроках истории / М.В.Виноградова, Н.А.Лебедева // Преподавание истории в школе. – 2009. – № 9.
12. Власова Т.А. Развитие критического мышления на уроках истории в старших классах / Т.А.Власова // Преподавание истории и обществознания в школе. – 2005. – № 3.
13. Войтович І. Як організувати учнівське дослідницьке проектування з історії (з досвіду роботи) / І.Войтович // Історія в школі. – 2013. – № 11-12.
14. Войцеховський Ю. Підготовка вчителя до уроку історії (на прикладі теми “Центральна та Східна Європа в ІХ – ХІ ст.”) / Ю.Войцеховський // Історія в школі. – 1998. – № 7-8.
15. Голованов С. Нетрадиційні уроки історії з використанням історичних міні-вистав. / С.Голованов // Історія в школах України. – 1996. – № 2.
16. Гора В.П. Методические приемы и средства наглядного обучения истории в средней школе / В.П.Гора. – М., 1971.
17. Дерхо В. Застосування міжпредметних зв'язків на уроці історії як засіб розвитку культурологічних компетенцій семикласників / В.Дерхо // Історія в школі. – 2013. – № 6.
18. Желіба О. Використання умовно-графічної наочності при вивченні історії України: дидактичні засади вивчення питання російсько-французької війни 1812 року у 9 класі / О.Желіба // Історія в школі. – 2013. – № 1.
19. Жидкова Н. Пам'ятки для формування предметних умінь учнів із правознавства / Н.Жидкова // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 4.
20. Журба Л. Проблемні ситуації та способи їх створення на уроках новітньої історії України / Журба Л. // Історія в школі. – 2006. – № 6.

21. Задорожна Л. Історичні документи як основа побудови пізнавальних завдань / Л.Задорожна // Історія в школах України. – 2002. – № 2.
22. Зіміч Л. Підсумкове заняття історичного гуртка історія України та всесвітня історія / Л.Зіміч, І.Кондратевич // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 10.
23. Зотов Ю.Б. Организация современного урока / Ю.Б.Зотов. – М., 1984.
24. Киршнер Л.А. Формирование познавательных возможностей учащихся в процессе изучения истории / Л.А.Киршнер. – М., 1982.
25. Коваль О. Оцінювання навчальних досягнень учнів за темою «Країни Центральної та Східної Європи» Всесвітня історія, 8 клас / О.Коваль // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 4.
26. Ковальов В. Сценарій історичного турніру / В.Ковальов // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 11.
27. Колодчук Д. Засідання історичного клубу до 1025-річчя хрещення Русі / Д.Колодчук // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 6.
28. Коляда І. Методика організації та проведення комбінованого уроку при вивченні теми: «Монгольська навала на українські землі» (Історія України, 7 клас) / І.Коляда // Історія в школі. – 2013. – № 2.
29. Копцюх Б. Вірші-загадки у вивченні історії України (7 кл.) / Б.Копцюх // Історія в школах України. – 1999 – № 8-9.
30. Коструба М. Формування критичного мислення учнів на уроках історії / М.Коструба // Історія в школі. – 2013. – № 9.
31. Мисан В. Використання опорних конспектів на уроках історії // Історія в школах України / В.Мисан. – 1997. – № 1.
32. Мороз П. Методичні вимоги та критерії до характеристики історичної особи. / П.Мороз // Історія в школах України. – 1997. – № 3.
33. Ніколайчук Д. Методика організації та проведення уроку – лабораторного заняття на тему: «Українсько-російський договір 1654 р. Продовження національно-визвольної війни» (історія України, 8 клас). / Д.Ніколайчук, Н.Загребельна // Історія в школі. – 2013. – № 11-12.
34. Озерский И.З. Начинаящему учителю истории / И.З.Озерский. – М., 1989.
35. Осадчук Р. Вимоги до контролю та перевірки за навчанням учнів з предметів суспільно-гуманітарного циклу / Р.Осадчук // Історія в школі. – 2001. – № 10.
36. Осадчук Р. Організація самостійної роботи в умовах профільного навчання / Р.Осадчук // Історія в школі. – 2008. – № 2.
37. Осадчук Р. Педагогічні технології міжпредметних зв'язків у навчально-виховному процесі / Р.Осадчук // Історія в школі. – 2013. – № 9.
38. Пометун О. Особливості формування сучасного змісту навчання історії у контексті державного стандарту освіти та нових програм з предмету / О.Пометун, Н.Гупан // Історія в школі. – 2013. – № 7-8.
39. Пузінов Д. Методика формування життєвої компетентності старшокласників у процесі навчання історії України / Д.Пузінов // Історія в школі. – 2012. – № 3.
40. Саплина Е.В. Как сделать эффективным урок истории / Е.В.Саплина // Преподавание истории в школе. – 2001. – № 6.
41. Світлична М. Навчально-виховний захід «Правовий ринг» / М.Світлична // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 1.

42. Сотніченко В. Бізнес-фестиваль на уроці історії. / В.Сотніченко, О.Ільюшина // Історія в школі. – 1998. – № 4.
43. Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках історії // Історія в школі. – 2001. – № 2.
44. Треф'як Я. Методика краєзнавчої роботи в школі / Я.Треф'як // Історія в школах України. – 2002. – № 1.
45. Трубачева С. Шкільний проект в обґрунтуванні і реалізації міжпредметних зв'язків / С.Трубачева, Р.Осадчук // Історія в школі. – 2013. – № 4-5.
46. Уланова Л. Рівні навченості учнів з історії та критерії їх оцінювання / Л.Уланова // Історія в школах України. – 2000. – № 3.
47. Фідря О. Афоризми і висловлювання у викладанні історії / О.Фідря // Історія в школі. – 1998. – № 1.
48. Ходос М. Методичні засади краєзнавчої роботи в ЗОШ / М.Ходос // Історія в школі. – 2004. – № 4.
49. Хлытина О.М., Лейбова Е.К. Устные исторические источники на уроках в старших классах // ПИШ. – 2008. – № 5.
50. Шульга О. Застосування наочних методів навчання із використанням технічних засобів (ТЗН) на уроках історії / О.Шульга, А.Шульга // Історія в школі. – 2013. – № 6.
51. Якобчук Н. Історичний турнір на тему «Національно-визвольна війна українського козацтва під проводом Б.Хмельницького» Історія України, 8 клас / Н.Якобчук, С.Якобчук // Історія в сучасній школі. – 2013. – № 2.

ПЕДАГОГІКА

1. Абдулина О.А. Педагогическая практика студентов / О.А.Абдулина, Н.П.Загрязкина. – М., 1989.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д.Бех. – К., 1998.
3. Боровский А.Б. Система методов профессиональной ориентации. Кн. 2. Методики профориентационной работы (приложение) / А.Б.Боровский, Т.М.Потапенко, Г.В.Щекин. – К., 1993.
4. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: Зб. док. – К.: Столиця, 1998.
5. Класний керівник у сучасній школі: Метод. посібник (В.М.Оржеховська, О.І.Пилипенко та ін. – К., 1996.
6. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: Проект// Шлях освіти. – 2000. – № 3.
7. Особистісно зорієнтоване навчання та виховання. За покликом серця: З досвіду // Педагогічна газета. – 2000. – № 3.
8. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 24 квітня – 1 травня.
9. Полякова Т.С. Анализ затруднений в практической деятельности начинающих учителей / Т.С.Полякова. – М., 1983.
10. Підготовка майбутнього вчителя до морального виховання учнів: Навчальний посібник. – К., 1996.
11. Сухомлинський В.О. Народження громадянина: Вибр. тв. У 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. – Т.3. – К., Рад. школа, 1976.

12. Шептенко П.А. Методика и технология работы социального педагога / П.А.Шептенко, Г.А.Воронина. – М., 2001.
13. Щербань П. Формування духовної культури особистості / П.Щербань // Рідна школа. – 1999. – № 7-8.
14. Шкільні свята та розваги: Збірник сценаріїв на допомогу педагогічним працівникам загальноосвітніх та педагогічних закладів: у 3-х частинах – Тернопіль, 1999.
15. Щуркова Н.Е. Классное руководство: теория, методика, технология / Н.Е.Щуркова. – М., 2000.

ПСИХОЛОГІЯ

1. Альманах психологических тестов / Сост. Римские Р.Р. и С.А. – М., 1996.
2. Аникеева Н.П. Психологический климат в коллективе / Н.П.Аникеева. – М., 1996.
3. Бадмаев Б.Ц. Психология в работе учителя: В 2 кн. / Б.Ц.Бадмаев – М., 2000.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навч.посібник / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
5. Заброцький М.М. Педагогічна психологія / М.М.Заброцький. – Х.: МАУП. – 200 с.
6. Изучение личности школьника учителем / Под ред. З.И. Васильевой. – М., 1991.
7. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода / А.Т.Ішмуратов. – К., 1996.
8. Коломинский Я.Л. Психология детского коллектива. – Минск, 1984.
9. Корнєв М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія. – Київ, 1995.
10. Немов Р.С. Практическая психология. – М., 1998.
11. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с.
12. Петровский А.В., Шпалинский В.В. Социальная психология коллектива. – М., 1978.
13. Психология личности: тесты, опросники, методики / Авторы-составители: Н.В.Киршнева, Н.В.Рябчикова. – М., 1995.
14. Савчин М.В. Педагогічна соціальна психологія. – Дрогобич, 1998.
15. Семиченко В.А. Психология социальных отношений. – Київ, 1999.
16. Социальная психология // Под ред. А.В.Петровского. – М., 1987.

Зміст

1. Програма педагогічної практики.....	3
2. Методичні поради студентам-практикантам.....	15
3. Додатки.....	41
4. Джерела та література.....	60

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
Історичний факультет**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

**ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ
ШКОЛІ: МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ З ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПРАКТИКИ (ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ)**

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІV КУРСУ
(напрямок підготовки № 6.020302 «Історія»)
ТА СТУДЕНТІВ V КУРСУ
(спеціальність № 7.02030201 «Історія»)
ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

Укладачі: Дубінський Володимир Анатолійович
Романюк Тамара Миколаївна

Комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
32301, м.Кам'янець-Подільський, вул.Татарська, 14